

Memòria d'excavació de la intervenció arqueològica al Castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès) 1991

Manel Guell Agramunt

Avis legal

Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca>.

-INDEX-

1- INTRODUCCIO.....	2
2- SITUACIO GEOGRAFICA I GEOLOGICA.....	3
3- NOTICIES HISTORIQVES SOBRE LA ZONA.....	4
4- PLANTEJAMENT DE L'EXCAVACIO.....	7
5- EL METODE EMPREAT.....	8
6- DESCRIPCIO DE LES ZONES EXCAVADES.....	9
7- ESTUDI DELS MATERIALS CERAMICS RECUPERATS....	19
8- ESTUDI DE LES ESTRUCTURES ARQUITECTONIQVES.....	28
9- CONCLUSIONS.....	33
10- BIBLIOGRAFIA.....	35

ANNEX 1. INVENTARI DE MATERIALS

ANNEX 2. DIBUIX DEL MATERIAL CERAMIC

ANNEX 3. PLANIMETRIA

ANNEX 4. FOTOGRAFIA

1- INTRODUCCIO

Amb motiu de la restauració del Castell de la Santa Creu de Calafell, es porta a terme del 28 de Gener al 8 de Març una intervenció arqueològica dins l'àrea del recinte de la fortificació. L'intenció consistia en evaluar la potència i importància de les restes conservades.

Les actuacions es centraren en dos punts, d'una banda l'església romànica i de l'altra l'anomenada sala gòtica del castell.

L'intervenció es realitza per mig d'obrers cedits per l'empresa encarregada de la restauració del castell i per l'ajut inestimable dels estudiants d'arqueologia de la Facultat de Filosofia i Lletres de Tarragona.

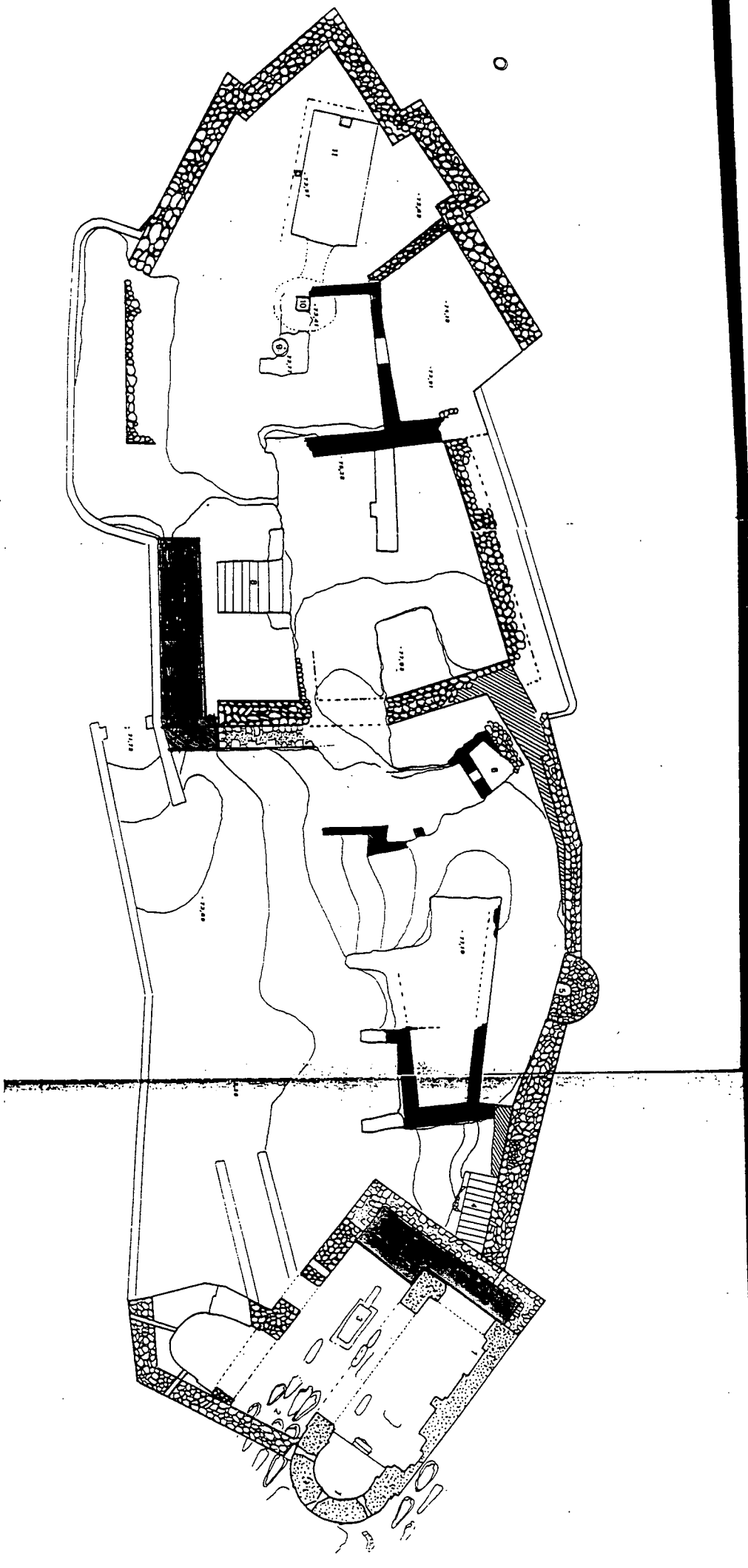
Voldria agrair aquí en especial l'ajut rebut per part d'Héctor Mir, estudiant d'arqueologia medieval i de David Bea estudiant d'arqueologia romana. Així mateix a Marina Miquel, per les idees i suggerències respecte de l'interpretació d'estructures i materials ceràmics recollits.

2- SITUACIO GEOGRAFICA I GEOLOGICA

El Castell de la Santa Creu està situat dins el terme municipal de Calafell, en el promontori que domina el poble que se exten als seus peus.

Geologicament es troba situat dins estructures miocèniques amb sediments calcaris i helvecians, molt tous i blancs, fàcils de treballar (com ho demostra els treballs de retalls a la roca tant per fer tombes com per a elements constructius).

Solsament apareix un torrent d'importància que desguasa directament al mar, es tracta del torrent de la Corbatera, que divideix el terme en dos, la part oriental més accidentada i amb les elevacions més importants, i, l'oest zona més planera on l'elevació principal és justament el turó del Castell de la Santa Creu.

ZONES D'EXCAVACIO

3- NOTICIES HISTORIQVES SOBRE LA ZONA

Són molt abundants les notícies històriques sobre la zona. Sobre tot hi ha que recórrer a l'importantíssim treball d'investigació, tant documental com arqueològic portat a terme per l'arqueòleg i historiador Joan Santacana al llarg dels anys, així com dels seus companys i deixebles. Els seus treballs ens permeten documentar l'evolució del territori penedesenc des d'època ibèrica fins època moderna.

Es segueixen treballant amb intensitat dos grans núclis d'investigació com són el poblat ibèric d'Alorda Park i la gran vila romana del Vilarenc, que sembla que fou reutilitzada en època medieval pels primers pobladors durant els segles X i XI.

Sembla, al nostre parer, que un estat de la qüestió dels jaciments i intervencions efectuats en el terme des d'època ibèrica, ultrapassa els límits marcats per a una memòria d'una excavació d'urgència, atesa la quantitat de bibliografia disponible existent en circulació. Per la qual cosa ens centrarem exclusivament en l'indret del castell.

Tenim que recórrer de nou a Joan Santacana i al seu llibre "L'excavació i restauració del Castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès) editat per l'Institut de Prehistòria i Arqueologia de la Diputació de Barcelona. En aquest llibre es recull d'una forma molt detallada, la documentació existent sobre l'indret i les intervencions arqueològiques que ha sofert el recinte.

Un breu repàs a la documentació escrita sobre el lloc ens remonten al 999 d. C. on es parla "de la cova que hi ha a Calafell" on segons Santacana no seria d'estranyar servis com a centre de culte i d'enterrament dels habitants del Vilarenc. Més concretament el castell es citat en un document de 1037 en un famós plet entre Bernat Odger senyor de Castellet, que ostentava els drets d'aprisió i l'abat Guitard de l'abadia de Sant Cugat del Vallés, que reclamava les terres en base a una presunta donació anterior feta per Ludovic rei dels Francs. El plet es va resoldre finalment en 1044 on l'abadia de Sant Cugat donava en feu el terme del castell a la família Castellet. En 1076 Rotllan Bernat va vendre Castellet i Calafell al comte Ramon Berenguer I.

Poques són les notícies posteriors, a no ser l'activitat de l'església de la Santa Creu, on un document de de 1189 parla d'una donació de terres a l'església i un document de 1280 fa referència a la quantitat del delme pagat a la Santa Seu.

En el segle XIV sabem que el castell es propietat dels Castellbisbal per un fogatjament de 1358. Aquesta família per problemes financers tenen que vendre els seus drets a la Corona cap el 1370. A finals de segle concretament el 1381 l'infant Joan va vendre el terme a la família dels Palou que iniciaren la reforma i construcció de noves estructures a finals de S. XIV i començament del XV.

La nova documentació ens parla dels problemes que patia el camp català en aquesta època amb les revoltes dels remença. La documentació següent fa referència a la vida quotidiana del castell, fins que durant la guerra dels segadors en 1646 és destruït per les tropes felipistes.

En quan a les intervencions arqueològiques, tenim constatades dues campanyes, la de 1982 i 1983.

La campanya de 1982 es centrà en l'església del castell i els seus voltants. Els resultats foren la detecció de la necròpolis altmedieval amb els seus sarcòfegs antropomorfs treballats a la roca i les reformes fetes durant el S. XVII.

La campanya de 1983 es dedicà ja al recinte del castell. Bàsicament fou una campanya de neteja i desescombrament de la runa aportada per l'antic cementiri del S. XVIII-XIX. En el sector sud però s'inicià una intervenció més profunda localitzant-se una gran cisterna per aigua comunicada amb un gran pou central troncocònic.

Pel que fa a l'estructura del castell hem de dir que en principi el turó on apareix la fortificació estava dividit en dos àmbits. En la vessant nord apareixia l'església romànica fortificada i en la vessant sud el castell. Entre mig sembla que és constituït un poblat medieval del qual resten les empremtes en els talls a la roca per a bastir-hi estructures tant d'habitatge com emmagatzematge.

No serà fins a finals de segle XIV que tot el turó s'uneix crean-se una unitat fortificada homogènia. Es en aquesta època quan sembla que es construeix el pavelló dins el qual es portà a terme part de l'intervenció, obliterated-se les construccions anteriors.

Aquesta situació es va mantenir fins fins el S. XVI i a partir d'aquesta data l'estructura militar s'abandona paulatinament convertint-se l'àrea poc a poc en cementiri, fins que es enderrocada definitivament en el S. XVII om a conseqüència de la guerra dels segadors, aproximadament cap 1646.

L'església en canvi sofrí reformes durant els segles XVII i XVIII continuant com a cementiri del poble fins l'any 1937.

4- PLANTEJAMENT DE L'EXCAVACIO

L'intervenció portada a terme en el castell tenia dos àmbits d'actuació. Per una part l'església romànica i per l'altra la sala principal del castell (la Sala Gòtica).

Dins l'església les tasques realitzades tenien per objectiu controlar l'aixecament d'una part de la pavimentació antiga i comprovar si apareixia algun tipus d'enterrament associat a la necròpolis existent, com així va succeir.

L'actuació dins la sala gòtica del castell es centrà en un àmbit en forma de passadís que s'adivinava retallat a la roca entre les escales d'accés i el llenç de la muralla. La intenció inicial consistia en esbrinar exactament com funcionava aquesta estructura i la possibilitat de datar el conjunt de l'àrea.

S'iniciaren els treballs amb la creació d'una cata quadrangular de dos metres i mig de costat, davant mateix de les escales d'accés i que comprenia un dels pilars de la sala que es recolzava en el llenç de la muralla. D'aquesta manera era possible obtenir una secció transversal del passadís i es podia observar com s'assentava la muralla sobre el terreny, la fonamentació del pilar i la possibilitat de trobar un paviment que unifiqués tot l'àmbit. Una vegada establerta la seqüència estratigràfica s'amplià progressivament l'àrea d'excavació amb 4 quadres més, tot resseguint l'estructura del nostre interès.

5- EL METODE EMPREAT

La técnica empleada respon a l'excavació per nivells arqueològics utilitzant el mètode de registre de fitxes Harris.

Es dibuixaren totes les plantes dels nivells i estructures acotan-se adequadament.

La cota de nivell o Punt 0 de referència per a l'intervenció dins l'anomenada sala gòtica es troba en el segon esgraó pujant l'escala treballada a la roca, a uns 73.50 ms. sobre el nivell del mar.

Per a l'intervenció dins l'església el punt 0 es troba situat en la base de la pilastra central del mur nord-est, a uns 74 ms. sobre el nivell del mar.

Els materials han estat netejats, classificats i siglats amb l'indicació CC-91 més l'estrat i el número de referència.

6- DESCRIPCIÓ DE LES ZONES EXCAVADES

A- La zona de l'església

L'actuació es realitzà dins l'església en la zona immediata al mur de fons oposat a l'àbsis.

Les primeres actuacions comportaren el control de l'aixecament del paviment originari, que malauradament ja havia començat avans d'intervindre i que a causa de l'abocament d'una capa de formigó per fer de base al nou enllumenat ens impedeix saber quina es l'acció del mur de l'església, ampliació del segle XV, sobre la roca en que es sustenta. Es a dir, si es recolza directament, si la roca apareix retallada i si existia trinxera de fonamentació.

Malgrat això poguerem establir en la zona encara no afectada pels treballs de remoció del paviment la seqüència estratigràfica originària que es la següent:

U.E. 101: Paviment de lloses de fang cuit. De forma quadrangular fan 28 cms. de costat per 3.5 cms. de gruix. Paviment de l'última època d'ús de l'església. Amb tota probabilitat del S.XVII. Cobreix a 102.

U.E. 102: Solera d'argamasa feta de calç i sorra de platja que serveix per a fraguar el paviment anterior. Coberta per 101 i cobreix a 103.

U.E. 103: Nivell de terra argilosa molt compactada, de color vermell intens. Cobreix l' àrea però no d' una manera uniforme. Per les seves característiques de consistència i fermesa, allí on l' hem trobat més sencer, podria suggerir-nos les restes d' un antic paviment de terra batuda. Cobert per 102, cobreix a 104, 105 i 106.

U.E. 104: Interface rectangular tallat a la roca de 69 cms. d'amplada amb una fondària de 36 cms. i decoberta fins una llargada de 1.50 ms. Funciona com a ossari. Coberta per 103, talla 106 i esta reomplerta per 105.

U.E. 105: Rebliment de l'ossera. Terra Gris molt flonja amb abundantíssima presència d'ossos humans i caragols. Els ossos estan molt degradats i es defan al més mínim contacte.

U.E. 106: Roca natural. Es tracta d'una sorrenca que es desfà molt fàcilment amb l'humitat. Coberta per 103.

B- La sala gòtica

L'actuació dins la sala gòtica comportà l'obertura en principi d'una primera cala de sondeig (2.5 x 2.5 ms.) que porta el número 2. Una vegada practicada es procedí a obrir dos cales contigües 3 i 4 que afectaven a l'angle format entre el mur occidental de la sala gòtica i el llenç de la muralla. Per últim es procedí a prolongar la cala 2 per mig d'un nou sondeig per l'est (cala 5) de 2.5 x 2.5 ms. i un per l'oest (cala 6) de 2.5 x 3 ms. que unificà els dos sectors excavats.

La seqüència estratigràfica de la cala 2 és la següent:

U.E. 201: Estrat amb composició vegetal que cobreix la zona. Flonjo i de color negre és una capa de molt poca potència 1 a 3 cm.. Cobreix a 202, 203, 204, 205, 207, 208, 209 i 210.

U.E. 202: Nivell sorrenc i compactat, de color argilós vermell i de molt poca potència.

Associat a la planta de la sala gòtica sembla ésser la resta d'un antic paviment. Cobert per 201 cobreix a 216.

U.E. 203: Interface. Es tracta del tall a la roca que forma un passadís o fossar. Coberta per la U.E. 201 i 212 està reomplerta per 213 i 215.

U.E. 204: Interface. Rasa moderna feta per a la conducció del fil de l'enllumenat. Talla a 208 i 212, està reblerta per 205 i 206 i coberta per 201.

U.E. 205 : Nivell de terra flonjo i negrós que rebleix la rasa anterior. Així reomple a 204, cobreix a 206 i està cobert per 207.

U.E. 206: Fil de l'enllumenat modern. Cobert per 205 reomple a 204.

U.E. 207: Nivell de terra de color marró no massa compactada amb pedres de tamany bastant gran. Apareixen ossos i ceràmica en abundancia. Sembla tractarse d'un estrat d'abocament.

Cobert per 201 reomple a 217.

U.E. 208: Nivell de terra de color cendra-marronós. Humida, de textura igual a l'arena de platja. Abundancia de carbons i petxines marines, així com ceràmica i ossos. Ha estat en contacte amb el foc.

Cobert per 201 ha estat tallat per 204, 207, 209 i 210. Cobreix a 212 i es igual a 505 i 606.

U.E. 209: Nivell de terra de color taronja clar i que ocupa un solc en forma quadrangular. No dona cap tipus de material.

Cobert per 201 està tallat per 204.

U.E. 210: Nivell de terra de color marró clar, no massa consistent i de textura molt granulosa i pedregosa.

Cobert per 201 talla a 208.

U.E. 211: Estructura de carreus, en concret tres, disposats en forma d'esgrao i adosats al llenç de la muralla i a la roca amb argamasa. Sembla que funcionaria com a base d'un pilar de sustentació de la sala gòtica.

Adossat a 214 cobreix a 216.

U.E. 212: Nivell de terra de característiques similars al 208. Abundancia de carbons i petxines així com textura de sorra de platja. El criteri diferenciador en aquest cas ha estat la intensa diferència de coloració, ja que en aquest cas és d'un color groguenc molt intens fàcilment distingible.

Cobert per 208, està tallat per 204, cobreix a 213 i 216.

U.E. 213: Nivell de terra de color taronja clar no massa compactat, amb alguns carbons i ceràmica.

Cobert per 212 apareix tallat per 217 i cobreix a 203, 215 i 216.

U.E. 214: Llenç de la muralla fet de pedres de tamany mitjà i de forma irregular trabades amb argamasa de calç, sorra i pedres. S'assenta directament sobre la roca (216) i se li recolza 211.

U.E. 215: Nivell de terra de color marró, compactat però no dur. Bastant potent amb alguns carbons.

Cobert per 213 reomple a 203. Igual a 608, 510 i 317.

U.E. 216: Roca natural coberta per 214, 213, 212, 211, 208 i 202. Esta tallada per 203.

U.E. 217: Interface, clot obert i reomplert per 207. Talla a 208, 212 i 213. Està cobert per 201.

U.E. 218: Interface de forma quadrangular reomplert per 209, talla a 208 i es tallat per 204.

Seqüència estratigràfica de la cala 3:

U.E. 301: Estrat superficial, no massa compactat, de coloració molt variada al tractar-se d'un estrat clarament d'abocamen. Apareix amb abundància de rajoles, calç i pedres. obreix a 302 i és igual a 401.

U. E. 302: Nivell de terra intensament vermell amb calç i rajoles així com elements de ceràmica moderna abocada.

Cobert per 301 cobreix a 303 i es igual a 402.

U.E. 303. Nivell de terra no massa potent ni compactat, de coloració marró rojenc.

Està cobert per 302 i cobreix a 304, 305 i 306.

U.E. 304: Nivell de carbons i cendres intensament negre. que ocupa gairebé tota la meitat sud de la cala. De molt poca potència sembla ésser del resultat d'un foc i el subsegüent escampall de cendres i carbons.

Cobert per 303 cobreix 306.

U.E. 305: Nivell de molt poca potència i constitució flonja. Coloració marró fosc. No dona cap tipus de ceràmica. Cobert per 303 cobreix a 306.

U.E. 306: Nivell de terra de color marró grisenc , de potència variable segons la zona degut al desnivell que presenta l'àrea.

Cobert per 303, 304, 305 cobreix a 307 i 309

U.E. 307: Estructura. Paviment de calç de pronunciat desnivell format per còdols molt petits i arrodonits trabats amb morter de calç.

Cobert per 306 cobreix a 311 i 312. Està tallat per 308.

U.E. 308: Interface. Es tracta d'un forat de pal de secció triangular.

Talla a 307 i està reblert per 309 i cobert per 306.

U.E. 309: Fusta podrida i desfeta, impossible de recuperar sencera .

Cobert per 306 rebleix a 308.

U.E. 310: Estrat d'enderroc de part del llenç de la muralla. Apareix íntegrament al costat d'aquesta.

Cobert per 306 cobreix a 307, 311 i 312.

U.E. 311: Nivell de terra. Capa bastant potent de roca natural desfeta i abocada qui com a preparació del paviment 307.

Cobert per 307 i 310 cobreix a 312,313 i 314.

U.E. 312: Estructura. Contrafort adossat a la muralla i amb doble banqueteta que funciona com a puntal del mateix aprofitant el desnivell de la roca per un costat i la muralla per altre. Parament de pedres irregulars trabades en sec.

Cobert per 307 i 311 s'asenta sobre la roca (319). S'adossa a 320 i a 315.

U.E. 313: Nivell de terra de color groc intens no massa potent ni compactat que no ha donat material.

Cobert per 311 cobreix 314.

U.E. 314: Nivell de terra, de color taronja molt granulós i flonjo no dona cap tipus de ceràmica.

Cobert per 311 i 313 cobreix a 317 i rebleix a 315.

U.E. 315: Interface, trinxera de fonamentació de 312, reblert per 314 talla a 317.

U.E. 316: Estructura. Nivell de morter de calç i pedres de tamany mig que serveixen de fonamentació a l'estructura 318.

Coberta per 318 cobreix a 317 i 319 i s'adossa a 320.

U.E. 317: Nivell de terra de color marró grisenc, no massa compactat, amb carbons i fauna malacològica. D'una potencia considerable en algunes zones.

Està cobert per 311,316 i 314, tallat per 315 cobreix a 320. Igual a 215 i 510.

U.E. 318: Estructura de 5 carreus quadrangulars posats en forma d'esgraó que s'assenten per mig de l'argamasa 316 a la roca i al llenç de la muralla. Servirien com a bastiment d'un dels pilars de la sala gòtica.

Cobreix a 316.

U.E. 319: Roca natural del terreny coberta per 320, 317, 316, 315 i 312.

U.E. 320: Llenç de la muralla feta de pedra de tamany mitjà irregular i trabada amb morter de calç.

S'assenta sobre 319 i se li adossen 316, 318 i 312.

U.E. 321: Estructura. Mur de tancament de la sala gòtica per l'oest. Feta amb un parament de pedra irregular trabada amb calç es recolza sobre 320 i se li recolza 312.

Seqüència estratigràfica de la cala 4:

U.E. 401: Estrat superficial continuació de 301. Amb coloració molt variada per composició de diverses terres, calç i rajola. Es tracta clarament d'un estrat d'abocament.

Igual a 301 cobreix a 402.

U.E. 402: Nivell de terra continuació de 302. Intensament vermell mahó amb molta calç i moltes rajoles de fang cuit.

Igual a 302 esta cobert per 401 i cobreix a 403.

U.E. 403: Nivell de terra no massa potent amb inclusions de calç i carbons. De color marró rojenc no està massa compactat.

Igual a 303, cobreix a 404, 405 i 406.

U.E. 404: Nivell de terra de coloració marró grisenc. No dona materials.

Igual a 306 està cobert per 403 i cobreix 405 i 406.

U.E. 405: Estructura. Paviment de calç continuació de 307. En aquest quadre apareix en part destruït.

Igual a 307 està cobert per 404 i cobreix a 406.

U.E. 406: Nivell de terra i pedra. Capa bastant potent de roca natural desfeta abocada aquí com a preparació del paviment 405.

Igual a 311 està cobert per 405. A partir d'aquí com l'estratigrafia era idèntica excavarem a l'hora les dues cales (3 i 4) prenen com a numeració els estrats de la cala 3.

Seqüència estratigràfica cala 5:

U.E. 501: Estrat superficial amb composició vegetal de potència molt minça.

Igual a 201, cobreix a 502, 503, 504, 505 i 506.

U.E. 502: Interface, rasa feta per a la conducció de l'enllumenat.

Igual a 204, està coberta per 501, talla 505 i 507 i està reomplerta per 503 i 506.

U.E. 503: Nivell de terra. Terra marró fosc gens dura. Igual a 205 reomple a 502 i està cobert per 501.

U.E. 504: Interface, rasa o canal que travessa la cala en sentit nord-est-sud-oest. Possiblement respondria a un canal per evacuació d'aigües.

Talla a 505, 506 i 507 i està reblert per 508 i és cobert per 501 i 513.

U.E. 505: Nivell de terra marró grisenc que recobreix tota la cala menys les zones tallades per les rases. La seva textura i composició recorda la sorra de platja. Apareixen petxines i carbons en abundància.

Igual a 208 està cobert per 501 i tallat per 504 i 502. Cobreix a 507, 509 i 512.

U.E. 506: Fil de l'enllumenat modern. Cobert per 508 reomple a 502 i es igual a 206.

U.E. 507: Interface. Es tracta del retall efectuat a la roca per a la creació del passadís o fossar. S'observen molt bé les marques de talla dels picapedrers.

Igual a 203 i 612 talla a 511 i està tallat per 502 i 504. Cobert per 505 i 501 està reomplert per 509 i 510.

U.E. 508: Nivell de terra de color taronja clar no compactat. No dona cap tipus de material.

Cobert per 501 reomple a 504.

U.E. 509: Nivell de terra taronja clar amb alguns carbons i ceràmica.

Igual a 213 i 607 reomple a 507 i 512. Està cobert per 505 i cobreix a 510 i 514.

U.E. 510: Nivell de terra marró grisenc no massa dur. Amb carbons i ceràmica.

Igual a 215 i 317 reomple a 507 i 512. Cobreix a 511 i està cobert per 509.

U.E. 511: Roca natural, sorrenca pròpia de l'àrea. Retallada per 504, 507 i 512 està coberta per 515, 510, 505, 502 i 501.

U.E. 512: Interface. Retall de la roca en forma de dipòsit rectangular.

Talla a 511, està cobert per 505 i reblert per 509, 514 i 515.

U.E. 513: Estructura. Esgrao de l'escala que dona accés al passeig de ronda. Format per tres pedres en forma de petits carreus però no de dimensions iguals i regulars.

Recolzat en 516 cobreix a 504, 505 i 508.

U.E. 514: Nivell de terra. Estrat de color marró, molt humit i amb abundància de pedres de tamany mig (entre 20 i 25 cms.).

Cobert per 509 reomple a 511.

U.E. 515: Estructura. Llenç de la muralla.

Igual a 214, 320 i 613, reomple a 512 i es recolza en 511.

Seqüència estratigràfica de la Cala 6:

U.E. 601: Nivell de terra superficial amb composició vegetal. En algunes zones es molt potent producte del remenat que ha sofert l'àrea.

Cobreix a 602, 603, 604, 605 i 606.

U.E. 602: Nivell de terra i grans pedres. Amb tota seguretat es tracta d'un abocament.

Igual a 207 reomple a 610 i està cobert per 601.

U.E. 603: Interface, rasa de la conducció dels fils elèctrics.

Cobert per 601 talla a 606 i està reblerta per 604 i 611.

U.E. 604: Nivell de terra de color marró fosc gens compactat. es tracta del rebliment de la rasa de la llum.

Cobert per 601, rebleix a 603 i cobreix a 611.

U.E. 605: Estructura. Arqueta de la llum de la qual surten els fils que travessen les cales 6, 2 i 5. De forma quadrangular cobreix a 606.

U.E. 606: Nivell de terra de coloració marró grisenc. La seva composició i textura recorda l'arena de platja.

Igual a 505 i 208 està tallat per 603 i 611. Cobert per 601 i 605 cobreix a 607.

U.E. 607: Nivell de terra, de consistència no massa dura i amb carbons. Es continuació dels estrats de les cales 2 i 5.

Igual a 509 i 213, està tallat per 602, cobert per 606 i cobreix a 608.

U.E. 608: Nivell de terra de color marró grisenc.

Igual a 510, 317 i 215 està cobert per 607 cobreix a 609 i rebleix a 610.

U.E. 609: Nivell de roca natural.

Tallada per 612 i 610 està coberta per 613, 608, 607 i 601.

U.E. 610: Interface. Fons de sitja tallada a la roca d'uns 60 cms. de diàmetre en la zona més ample.

Tallada per 612 està reomplerta per 608.

U.E. 611: Fil de l'enllumenat que reomple a 603 i està cobert per 604.

U.E. 612: Interface. Retall efectuat a la roca per a la creació del passadís o fossar.

Igual a 203 i 507 talla a 610, està reomplert per 608 i cobert per 602 i 601.

U. E. 613: Llenç de la muralla.

Cobreix a 609 i és igual a 515, 320 i 214.

7- ESTUDI DELS MATERIALS CERAMICS RECUPERATS

Els materials ceràmics que ha proporcionat l'excavació del castell de la Santa Creu de Calafell provenen de l'anomenada sala gòtica. L'intervenció dins l'església, concentrada en un àmbit en el que solsament aparegué un ossari només a proporcionat 2 monedes de plata de billó que responen al rei Pere III (....)

La ceràmica de la sala gòtica ha aparegut agrupada en els següents estrats:

El conjunt format per les unitats 215, 317, 510 i 608.

Es tracta del mateix estrat que unifica i oblitera el nivell de roca i les estructures relacionades amb ell. Es l'estrat més antic que hem pogut detectar datan-lo amb produccions de ceràmica verd i manganés del S. XIV.

En total apareix un nombre de 368 fragments que es desglosa així:

De ceràmica grisa tenim 260 fragments que es reparteixen en 225 sense forma 26 vores i 9 fons. Representen el 70'65 % del total del material trobat a l'estrat.

La ceràmica grisa respon al tipus més comú del material ceràmic d'època medieval. La seva producció bàsicament assimilada a la ceràmica per a usos culinàries, respon a àmbits locals. Es caracteritza per una acusada repetició de formes molt sencilles i practicament sense decoració.

La bibliografia consultada divideix dues grans etapes en la producció, la primera fins a segle XIII, responen a l'alta edat mitjana i es caracteritza per pastes molt grolleres i parets molt grosses amb una variació tipològica bastant dispersa.

A partir del segle XIV les produccions milloren de qualitat tant en la pasta com en la cocción i les formes semblen estandaritzar-se cap uns tipus determinats, encara que no perden el seu caràcter local.

L'anàlisi de la mostra que ens ocupa evidencia produccions no massa grolleres i que s'adscriuen a tipologies bastant similars entre sí. Bàsicament es tracta de recipients exvasats amb un petit filet interior per tal d'acollir-hi una tapadora.

En quan als fons la majoria son arrodonits i renegrits per l'efecte d'haver estat en contacte directe amb el foc. En aquest estrat no ha aparegut cap fragment decorat.

Un altre tipus a estudiar és la ceràmica vidrada melada, que amb 65 fragments en total representa el 17'6 % de l'estrat.

Aquest tipus ceràmic respon a un tipus de ceràmica comú d'utilitat generalment culinària. Apareix com un perfeccionament de la ceràmica grisa cap el segle XIV.

En el nostre estrat trobem dos tipus de melat intern. Per una part un de color marró castany amb pastes oxidants, que mostren evidències d'haver estat en contacte directe amb el foc (fons renegrits), i un segon melat verdós i groguenc, també amb pastes oxidants però millor acabades i sense senyals de contacte amb el foc.

Les formes també varien, els melats castanys recorden formes de la ceràmica grisa, olles i recipients exvasats i panxuts amb algun element de forma tancada. Els tipus de melats verdosos i groguencs son recipients de no gaire alçada amb diàmetres de boca molt grans, assimilables a servidores o grans olles.

El següent grup el forma la ceràmica comú oxidada. Aquest tipus comença a apareixer en la baixa edat mitjana com a grup realment significatiu, ja que fins el moment era la ceràmica grisa la que dominava absolutament. Això encara es pot observar en les proporcions del nostre estrat 70.6 % de ceràmica grisa per 8.96 % d'oxidada. Són 33 fragments, que comprenen 1 vora, 2 fons, 1 ansa i 29 frgments sense forma, elements no massa significatius per a extreure conclusions sobre tipologia o formes.

El següent tipus es la ceràmica vidrada en blanc solsament. Amb un total de 4 fragments que representen el 1.08% del conjunt es desglosa en 3 vores i 1 fragment sense forma. aquestes peces presenten una engalba solsament per la seva cara interior i forma exvasada. Nosaltres l'hem separat pel fet de no tenir decoració. La bibliografia consultada ens parla del tipus de "decoració monocolor negrosa de manganés", producció amb una decoració molt minça o sense ella variant més econòmica del verd i manganés. Molt possiblement aquests fragments puguin adscriures a aquell tipus, del qual, nosaltres hem recuperat un fragment. Aquí el verd ha estat substituït per un manganés més diluït. Les formes a les que s'adscriu aquest tipus de decoració sembla que responen a plats i escudelles de mesura mitjana i cronològicament funcionen amb les manufactures de verd i manganés.

D'aquesta última producció podem dir que és la de més qualitat i de major decoració del total de l'estrat estudiat. Aquest tipus de ceràmica comença a produir-se a Catalunya a finals de segle XIII influenciada per les produccions del mateix tipus de Terol i Paterna. La seva etapa d'esplendor es el segle XIV per a perdre's paulatinament durant el segle XV.

El nostre conjunt presenta 1 vora i 4 fragments sense forma que representen el 1.35 % de l'estrat.

La vora respon a un plat tallador decorat amb una orla del tipus nº 3 del Castell de Llinàrs del Vallés. Es a dir, una banda delimitada per línies en manganés i reomplerta amb verd de coure. Dos dels fragments sense forma pertanyen a un pot d'apotecari amb decoració de branques de pi. Aquest tipus de forma amb aquesta decoració és ben característica de les produccions de segle XIV ja que en el segle XV els pots d'apotecari canvien cap a la decoració en blau. Els altres dos fragments evidencien decoracions de motius vegetals no determinats.

Així doncs de l'estudi de les formes, comparan-les amb d'altres jaciments, els tipus de produccions que apareixen així com les seves proporcions conjuntament amb la cronologia que aporten, ens fan pensar en que estem davant d'un lot de facies cronològica característica de segle XIV o com a molt tardana d'inicis del segle XV.

El següent lot ceràmic es el provinent de les unitats 213, 509 i 607 que són el mateix estrat i amortitzen l'anterior.

Amb 434 fragments és un dels conjunts que més registre ha proporcionat.

En primer lloc cal destacar l'abundantíssima presència de ceràmica grisa que amb 399 fragments presuposa el 91.9 % del conjunt. Es desglosa en 49 vores, 10 fons i 320 sense forma.

Les formes segueixen el mateix patró observat en el conjunt anteriorment estudiat. Són vores molt exvasades amb un filet per tal de posar-hi una tapadora en la majoria dels casos, encara que apareixen alguns exemplars on hi ha continuïtat entre el cos i la vora exvasada. En alguns casos s'ha pogut observar una carena molt pronunciada que tanca la peça cap el seu fons. Aquests últims es subdivideixen en dos tipus: plans, en nombre de 3 i els lleugerament abombats 7 en total. En quan a les peces sense forma definida els fragments que apareixen decorats són un total de dos. De forma incisa presenten dues bandes paraleles.

Amb aquest volum de ceràmica grisa resulta prou significatiu comparar les formes que tenim amb d'altres jaciments. La primera cosa que constatem es que extracta de formes no massa evolucionades propies d'estratigrafies de segle XIV i en alguns casos antriors.

El següent grup el constitueix la ceràmica vidrada melada que amb 24 fragments proporciona el 5.52 % del material del conjunt estudiat. Es compon de 6 vores, 1 ansa i 17 sense forma.

Segueixen dominant les formes melades marró-castany que no pas les verdes i groguenques. El vernís sol ésser molt prim en les de color castany cosa que provoca que la superfície tingui moltes rugositats. Presenta senyals d'haver estat en contacte directe amb el foc. En quan a les formes presenta les mateixes pautes del conjunt anterior, es a dir, imitació de formes grises exvasades.

Les melades verdes presenten un vernís no gaire més diferent, encara que la qualitat varia d'unes peces a altres. D'aquest últim tipus es va recuperar una forma de recipient baix i de gran diàmetre.

Un nou grup és la comú oxidada, que amb 7 fragments sense forma representa el 1.6 % del grup.

La pasta es bastant homogènia amb un desengreixant de tamany molt petit i bons acabats tant interior com exteriorment.

Per últim trobem ceràmica verd i manganés. En aquest cas tenim 4 fragments que representen el 0.9 % del conjunt. Es tracta de 2 fragments sense forma, 1 fons i una vora.

La vora respon a un fragment de plat tallador amb una orla del tipus nº 8 del Castell de Llinars del Vallés, es a dir entre quatre filets de manganés apareix un traç amb ziga-zaga en verd. Els espais triangulars es decoren amb manganés.

El fons amb peu anular respon al tipus característics dels plats talladors. Molt degradat encara presenta restes de decoració però practicamente ha perdut tot el verd.

En quan al fragment sense forma obtinguts responen a una decoració amb motius vegetals i amb tota seguretat a un plat tallador.

Tot aquest registre i les proporcions i formes que apareixen ens indueix a situar l'estrat, comparan-lo amb d'altres jaciments de característiques cronològiques similars en un moment determinat possiblement d'inicis del segle XV. La ceràmica blava encara no ha fet la seva aparició, les proporcions de ceràmica grisa i vidrada semblen prou significatives i per la situació estratigràfica sembla encaixar perfectament en aquesta data.

El següent conjunt es el compostat per les unitats 208, 212, 505 i 606.

Es tracta d'un mateix estrat que ha aportat els següents materials.

Ceràmica grisa, 333 fragments que es desglosa en 12 vores, 9 fons, 4 perfils sencers i 306 sense forma. Representen el 77.8 % del conjunt de l'estrat.

Les formes no semblen evolucionar respecte dels anteriors conjunts, tenim peces exvasades i panxudes però practicament sense filet per a tapadora.

Els fons tampoc mostren una evolució marcada. El que si hem recuperat són perfils complerts de tapadores. Les seves característiques són una superfície plana, amb una vora vertical d'aproximadament 1.5 cms. i un diàmetre de 16 cms. No podem especificar si aquests fragments tenien o no ansa.

En quan als fragments sense forma tenim algunes peces que presenten decoració en bandes i amb pinta.

El següent grup es el format per per les comunes oxidades amb 15 fragments que representen el 3.5 % del conjunt.

El fet que no tinguem cap forma ens impedeix precisar més sobre aquest tipus. Tenen però un acabat fi amb pasta homogènia i ben cuita.

La ceràmica vidrada melada representa amb 65 fragments el 15.1 % del grup estudiat. Es desglosa amb 16 vores, 4 fons, 24 sense forma.

Apareixen dos grans grups la vidrada castany i la vidrada verda. El vernís es caracteritza per ésser una capa fina i bastant grollera on es pot apreciar restes de la seva ebullició com a conseqüència de les altes temperatures del moment de la cocció. Solsament apareix en la cara interior de la peça regalimant cap a fora.

La tipologia permet observar com les peces semblen còpies de la ceràmica grisa. Aquestes característiques ens indueixen a pensar que ens trobem davant d'un tipus ceràmic primerenc i no gaire evolucionat.

En quan a la ceràmica vidrada en blanc que amb 4 fragments representa el 0.9 % del conjunt, es desglosa en 2 vores, 1 fons i 1 sense forma.

Les vores responen a formes obertes i baixes, similars a plats talladors de verd i manganés. En aquest cas sense cap tipus de decoració. Es tracta simplement d'un vernís blanc de bona qualitat (similar al verd i manganés) que apareix per la cara interior del plat.

El fons que tenim apareix sobre una base amb peu on encara conservem l'arrancament de les parets del que podria ser una forma alta i no excessivament oberta. Està vernissada interiorment amb un vernís de bona qualitat. Aquests tipus sembla que podrien encaixar perfectament dins de produccions decorades amb manganés solsament. Produccions de baix cost que semblen produir-se cronològicament amb produccions de verd i manganés.

La ceràmica verd i manganés recuperada en aquest estrat amb 10 fragments representa el 2.3 % del total. Es desglosa en 4 vores, 2 fons i 4 sense forma.

Les vores responen a plats talladors baixos i oberts amb les decoracions següents:

2 fragments amb orla nº 3 del castell de Llinars del Vallés (2 filets de manganés i l'interior de verd) associats a una decoració esquematitzant de difícil interpretació degut a la fragmentació de la peça.

1 fragment amb orla similar al nº 5 de Llinars. En el nostre cas es tracta entre 4 filets de manganés s'alterna un mínim de 3 pics en manganés i com a mínim un en verd.

1 fragment que entra dins les característiques de l'orla nº 5 de Llinars, però que degut a la seva fragmentació no podem assegurar si reuneix totes les característiques de l'orla nº 5 o és una variant com l'anterior fragment.

2 fons amb peu, que respondria a plats talladors, amb decoració de difícil interpretació, encara que és necessari remarcar que un dels fons presenta decoració manganés, manganés més diluït i verd, quan sembla que el més freqüent és que en cas de decoració de manganés i manganés desapareixi el verd.

Els tres fragments sense forma presenten la decoració següent: 2 amb decoració vegetal motiu de pinyes i 1 que podria correspondre a una decoració de tipus esquemàtic.

El següent grup respon a la ceràmica de decoració blau i reflexos metàlics. Tenim 2 fragments que representa el 0.4 % del conjunt. Un fons d'escudella amb peu decorat amb un cercle blau i en una de les parets conservades el que podria ser una lletra, també en blau. Al seu voltant apareix decoració d'espitals en columnes enmarcades en dobles filets i separades per un traç longitudinal. tot això amb reflexe daurat. En la part exterior tenim una línia paral·lela al peu en reflexe i sobre ella semicercles en bandes, en l'interior de les quals apareix un motiu vegetal esquematitzat, possiblement la flor de lis.

Aquest fragment pertany a una producció dels forns de Manises més concretament al tipus de "paraleles amb espitals" de B. Martínez Caviro (La Loza Dorada, Madrid 1982).

Cronològicament tenim dues dates segons els autors. Per a B. Martínez Caviro aquesta producció començaria a partir del segon terç del segle XV, mentre per als autors del jaciments del Castell de Llinars, Luis Monreal i Jaume Barrachina, aquesta producció seria pròpia d'inicis del segle XV.

El fragment informe es un plat que per la seva decoració respon al tipus " anella tancan disc" (Castell de Llinars) o "flors de Punts" (B. Martínez). Es tracta d'una producció dels tallers de Manises que cronològicament es situaria dins de la primera meitat de S. XV. Per a Balbina Martínez la producció va de 1410 a 1440, mentre que per als autors del "Castell de Llinars" es situaria entre 1425 i 1448.

L'últim conjunt fiable estudiat, és el format per les unitats 207 i 602. Aquest conjunt ens aporta els següents materials:

Ceràmica grisa amb 17 fragments que representen el 29.31% del total, desglosades en 15 sense forma i 2 vores.

Les formes estudiades segueixen la mateixa tònica que els conjunts anteriors, no s'aprecia cap evolució significativa.

Les vidrades melades constitueixen el següent grup. Amb 26 fragments representen el 44.8 % i es desglosen en 22 fragments sense forma i 4 vores. Cal remarcar que per primer cop el grup de vidrades ens apareix en un percentatge més alt respecte de les grises. Amb aquest fet podem copsar que ja ens trobem en una fase de recessió de la ceràmica grisa i florament de la ceràmica vidrada la qual acabarà per imposar-se definitivament.

Del grup de les ceràmiques oxidades ens apareixen tres fragments sense forma que constitueixen el 5.17 %

Es interessant el fet que apareguin 6 fragments de teules, que representa el 10.39 % del total del conjunt. Ens trobem davant dels primers elements constructius ceràmics que conjuntament amb les característiques del dipòsit, ens permeten creure que són restes de l'enderrocament de l'edifici.

En el bloc de ceràmica decorada trobem un fragment informe de ceràmica vidrada en blau. Les seves petites dimensions només ens permeten afirmar que es tracta d'una decoració en blau però sense poder precisar de quin tipus. Solsament està vernissat per l'interior amb la qual cosa podríem dir que es tracta d'una peça de segle XIV o XV, però no podem afirmar la seva procedència catalana o valenciana.

Una altra peça es un fons de vidrada amb una decoració en verd que representa el 1.72 %. Es interessant remarcar que aquest verd no correpon al característic del verd i manganés, si no que més aviat correspondria a la tipologia de la ceràmica blava catalana, en aquest cas el color podria haver estat un defecte de cocció o d'aplicació.

Un últim grup és el correponent a la ceràmica de reflexos metàl·lics que amb 4 fragments suma el 6.89 % del total. Desglossat aquest grup ens dona 1 fons, 2 vores i una peça sense forma. Per desgràcia tant el fons com una de les vores són tant petits que no poden aportar cap tipus d'informació, si bé el fons sembl tractar-se dels decorats utilitzant la tècnica del picell pinta. Les altres dues peces són un fragment de vora exvasada pertanyent a un plat, la seva decoració interna pertany a a la família de les "fulles de card", exteriorment presenta bandes paral·leles. Està envernissada tant interior com exteriorment.

Te paral·lels a la Pia Almoina de Girona i a la granja d'Ancosa. Segons Balbina Martínez pertany a la producció de Manises cronològicament situada dins del tercer quart del S. XV.

L'altra peça estudiada es un fragment sense forma, possiblement d'una escudella, decorat amb el sistema del "picell pinta", característica de la ceràmica de reflexos metàl·lics de finals de S. XVI i començament del XVII. Presenta decoració a totes dues bandes, a l'interior de tipus geomètric i a l'exterior de bandes paral·leles. El vernís es força dil·luid en ambdues cares.

Gracies a les dues peces de pincell pinta podem datar aquest conjunt estratigràfic com a corresponent a una etapa compresa entre finals de Segle XVI i principis del XVII. Però podem observar que el gran lot ceràmic pertany a èpoques cronològicament anteriors bàsicament segle XV, evidenciant l'etapa d'esplendor del castell.

El fet de la minça quantitat de material de finals de segle XVI o Inicis del XVII ens podria fer pensar en una decadència bastant ràpida dins el mateix segle XVI.

8- ESTUDI DE LES ESTRUCTURES ARQUITECTONIQUES

La nostra intervenció dins del Castell de la Santa Creu no posa al descobert preacticament cap nova estructura diferent de les ja estudiades per Joan Santacana en les seves intervencions.

El que si ha servit es per ajudar a afinar algunes cronologies i diferenciar moments constructius.

Dins l'església l'intervenció posà al descobert, un ossari d'estructura rectangular que feia 69 cms. d'amplada i 36 cms. de fondària. La llargada no es va documentar en la seva totalitat, solsament es va descobrir fins a 1.50 ms. deixant la resta com a testimoni per al futur.

Estaba reblert per una gran quantitat d'ossos de varis individus remenats i en molt mal estat de conservació. Apareguè algun petit fragment de vidre i una moneda de plata de billó, un óbol de Pere III de ceca catalana datat entre 1336 i 1384.

Aquesta moneda ens donaria el moment de rebliment del dipòsit, sense poder precisar si l'estructura es anterior o coetània. De totes maneres sembla que aquesta estructura per la seva disposició dins l'església i per la seva tipologia hi ha que relacionar-la amb les estructures trobades durant la campanya d'excavació de 1982.

Es tracta de les numerades per Joan Santacana coma 1, 3, 9 i 10 i més concretament amb la nº 1.

Sembla una estructura massa petita com per a fer de fossar comú. En tot cas podria tractar-se d'una tomba anterior que en un moment determinat ha estat reutilitzada per col·locar-hi ossos d'altres tombes inutilitzades. El que si podem precisar es que aquest fet es produí en el segle XIV i tal vegada hauria que relacionar-lo amb els estralls de la pesta negra de meitat de segle.

En quan a la segona zona d'intervenció, la sala gòtica situada al sud-est podem establir a partir de la creació de la muralla una seqüència cronològica dividida en tres fases:

- 1- Estructures anteriors a la muralla.
- 2- La muralla en sí.
- 3- La sala gòtica.

Les estructures que nosaltres hem localitzat anteriors a la muralla son les següents:

Les unitats 203, 507, 612 responen a un llarg passadís treballat a la roca d'una amplada que oscil·la entre el 0.75 ms. i 1 ms., documentat en una llargada de 12 ms. i una fondària de entre 65 i 80 cms. segons els llocs.

A partir de la cala 6 i en direcció nord-est s'observa com els retalls laterals a la roca que fins ara eren molt nets es van perdent paulatinament apareixen la roca viva, i, el terreny amb una sèrie d'esgraons naturals va baixant de cota fins una fondària d'un metre respecte del nivell de la sala gòtica.

La interpretació d'aquesta estructura ens és francament difícil. L'hem reseguit per la zona no excavada i hem comprovat com descriu una forma en L per mig de l'actual sala gòtica i en front del llenç de la muralla, perden-se cap la zona on apareixen el pou i la cisterna, i on avans estaria bastit l'anterior nucli fortificat.

Les estructures que nosaltres hem localitzat anteriors a la construcció de la muralla són les unitats estratigràfiques 203, 507, 612, 512 i 610.

Les tres primeres són la mateixa estructura. Es tracta d'un llarg pasadís treballat a la roca d'una amplada que oscil·la entre el 0.75 cms. i 1 ms., documentat en una llargada de 12 ms. i d'una fondària de entre 65 i 80 cms. segons els llocs. A partir de la cala 6 i anant cap la cala 3, on es troba el mur de tancament pel nord-est de la sala gòtica, s'observa com els retalls laterals a la roca viva, i el terreny amb una sèrie d'esgraons naturals va baixant de cota arribant fins una fondària de 1 ms. respecte del nivell del terra de la sala.

La interpretació d'aquesta estructura ens és francament difícil. L'hem reseguit per la zona no excavada i hem comprovat com descriu una forma en L per mig de l'actual sala gòtica i en front del llenç de la muralla, perden-se cap la zona on apareix el pou i la cisterna i on avans estaria bastit l'anterior nucli fortificat.

Dins la cronologia relativa podem dir que és anterior a la construcció de la muralla i posterior a una sèrie de sitjes que talla, una de les quals està dins l'àrea d'intervenció. Es tracta de la U.E. 610. És la resta d'un fons de sitja d'una amplada conservada de 60 cms. de diàmetre i fondària de 25 cms. Com aquesta sitja en tenim documentades dins la sala gòtica almenys dos més les quals es troben tallades i obliterades.

Un altre element és l'estructura rectangular U.E. 512 que es troba amortitzada per la muralla que passa per dins d'ella.

Nosaltres l'hem documentada en 2.10 ms. de llargada, prol.longan-se més sota els esgraons d'accés al cos sortint de la muralla pel sudest. La fondaria és d'aproximadament uns 80 cms.

En quan a la seva cronologia es evident que la seva anterioritat a la construcció de la muralla pero no tenim cap prova que ens evidencii amb seguretat si es contemporània de les sitjes amortitzades pel passadís o al mateix.

L'estratigrafia en aquest cas no ens ajuda gaire ja que els estrats més antics documentats son posteriors a l'erecció de la muralla.

Nosaltres ens inclinem a pensar a partir del que observem a la resta de la sala gòtica amb la situació de les altrtes sitjes, més tard amortitzades i que és troben en el camí del passadís, que seria més probable que l'estructura rectangular funcionés amb les sitjes, dins d'una zona antiga d'enmagatzematge, que no pas amb la zona de passadís.

Aquesta última estructura seria una nova etapa cronològica, s'inutiltzarien algunes de les sitjes fen-se una primera nivellació del terreny.

Algunes opinions son del parer que podria tractarse, per la situació, i per la forma característica de L que descriu, de les restes de la fonamentació de l'antiga fortificació anterior a l'unió de tot el turó.

Nosaltres creiem que si es tractés de l'amortització d'estructures, tant potents com les defensives en aquesta zona en concret i per les seves característiques, sempre quedaria algún nivell que ho demostrés, i, nosaltres, en cap moment hem detectat un nivell amb material que estratigràficament i cronologicament fós anterior a l'erecció de la muralla.

Altres opinions són del parer que es tracta d'un desguàs per a aigües residuals, aprofitant l'inclinació del terreny. Arguïn el fet que no comença a formar-se nivells de terra d'obliteració fins que la muralla no es construeix i es converteix en un tap mantenint el sediment.

Per a nosaltres, si bé aixó podria funcionar en les cales 5 i 2, a partir de la 6 apareix una problemàtica amb la sitja amortitzada. Si en el primer tram no trobem deposició per la perfecció en que está treballat el fons, el segon les irregularitats del terreny amb la sitja si provocarien que es deposités sediment cosa que no observem. Per altre banda, creiem que l'amplada de l'estructura es francament excesiva per un desguàs d'aigües residuals.

Per la nostra part, creiem que només hem encetat el problema i que aquest es resolrà quan es pugui excavar en la seva totalitat l'estructura.

En quan al sector de muralla que intervenim, podem dir que es tracta d'una construcció feta de carreuó trabat amb argamasa de calç, pedra i sorra, que s'asenta directament sobre la roca.

Respecte a la seva cronologia, tenim que recorre a dos fonts d'informació, per una part la documental i per un altra l'estratigràfica.

En la part documental tenim constància que abans de la compra del castell per part dels Palou a l'infant Joan d'Aragò (1381) el turó tenia dos edificacions bàsiques com són el castell o torre forta i l'església també fortificada. Es a partir d'aquesta transacció quan sembla que s'aixeca el mur que envolta tot el recinte.

L'excavació de Joan Santacana dins l'àrea del castell, posa al descobert les dependències del que fou la pressó senyorial. En aquesta hi apareixia gravada la data de 1420 com a any de la seva construcció.

Aquesta nova estructura marcava un moment de reforma i anul·lació d'una espitllera per a bombardes de la nova muralla. Es doncs dins el lapsus de temps comprès entre 1381 (any de la compra per part dels Palou) i 1420 (any de la primera reforma constatada de forma segura fins ara) que es produí l'aixecament de la muralla.

L'estratigrafia que nosaltres hem documentat i que apareix associada a la muralla ens ajudaria a precisar més la data. Els materials que apareixen així com les seves proporcions són propis d'estratigrafies del segle XIV, o com a molt tardanes d'inicis del segle XV, més concretament dins la primera decada, ja que molt aviat, en els jaciments medievals en general, comença a apareixer ceràmiques de vaixel·la de luxe de Paterna i Manises, sobre tot d'aquest últim centre productor.

Per a nosaltres el fet de tenir dos estrats com son els formats per les U.E. 215, 317, 510 i 608, i les U.E. 213, 509 i 607, ambdòs amb materials propis de Segle XIV o molt d'inicis del Segle XV, ens farien pensar en que l'erecció de la muralla s'inicia d'una manera immediatament posterior a la data d'adquisició (1381), i que s'acaba la seva construcció dins el mateix Segle XIV.

Respecte de la sala gòtica hem de dir el següent: L'estratigrafia que hem obtingut ens indica que la rasa o fosar s'amortitza completament i sembla que d'una manera voluntaria cap el segon terç de Segle XIV, data que ens proporciona les U.E. 208, 212, 505 i 606.

Sembla doncs i basant-nos també amb les dades recollides per Joan Santacana a l'estructura que identifica com a presó, i que troba que es construeix cap a 1420 que molt possiblement la sala gòtica es construí una mica després cap els anys 30 del segle.

Es precisament en aquest moment i com a integran de la construcció que es realitza l'aixecament del contrafort (U.E. 312) adossat a la muralla i del paviment (U.E. 307) a ell associat. El que ens manca son dades per a establir l'extensió total d'aquest, ja que apareix bruscament tallat i destruït així com cobert en part per l'enderroc de la muralla (U.E. 310). A resultes d'aquesta reforma es quan es fan els rebaixos de terra que afectan a la roca, i es molt possible que es construeixi l'escala tallada a la roca. Ens sembla poc factible que funcionés anteriorment basant-nos en l'estructuració de l'espai de l'àrea i la seva evolució cronològica. Si podem establir una data en que la sala gòtica ja estava abandonada, es tracta de les dades fornides per les U.E. 207 i 602, estrat que sembla d'abocament i enderroc i que ha proporcionat material datat aproximadament entre finals de Segle XVI i començaments de Segle XVII.

ANEX I

INVENTARI DE MATERIALS

9 - CONCLUSIONS

Les conclusions que podem extreure a partir de l'intervenció del castell de la Santa Creu de Calafell són les següents:

Dins l'església:

- Documentació d'un ossari, datat a partir de la troballa d'un óbol de Pere III en algun moment de Segle XIV. Molt possiblement s'utilitza una fosa anterior per a posar-hi restes d'altres tombes.

- Documentació dels paviments de Segle XV i XVII.

Dins de l'àmbit de la sala gòtica:

- Documentació de l'existència de cinc fases cronològiques en la zona de l'intervenció:

Primera fase: Àrea d'emmagatzematge.

Documentem l'existència de sitjes i dipòsits. La seva datació es anterior a totes les altres estructures però la falta d'estratigrafia a elles associades ens impedeix ubicar-les en cronologia absoluta.

Segona fase: Creació del passadís, rasa o fossar, que oblitera les estructures anteriors i que serà amortitzada a partir de l'erecció de la muralla a finals de Segle XIV.

La seva funcionalitat es de difícil interpretació a partir de la minça àrea excavada, no descartan-se la possibilitat de que funcionés com a integrant d'alguna estructura de caire defensiu.

Tercera fase: Erecció de la muralla a finals de Segle XIV.

La data de la compra del castell per part dels Palou (1381) més l'estratigrafia associada a la base de la muralla ens ajuda a ubicar la construcció a finals de Segle XIV i creiem que cap a inicis de Segle XV ja estava acabada.

Cuarta fase: Construcció de la sala gòtica.

A partir de l'erecció de la muralla sembla que hi ha un interval cronològic d'una mica més d'un quart de segle, a l'hora de construir la sala noble del castell. A partir del material trobat en l'estratigrafia, sembla que la podem datar cap els anys trenta del Segle XV.

Cinquena fase: Desús i enderrocament de les estructures.

L'estratigrafia que ens permet dir aixó aporta un material que la data a finals de Segle XVI o inicis del XVII. Sembla que podem concloure un paulatí abandonament durant el Segle XVI que arribarà fins a la destrucció del castell durant la guerra dels Segadors, cap 1642

10- BIBLIOGRAFIA

- AA.VV. : Colloque international de Valbonne. La Ceramique medievale en Mediterranée Occidentale.
CNRS Paris 1980
- AA.VV. : El Bullidor, Jaciment Medieval.
Quadern d'Estudis Santjusencs nº 3, 1989
- AA.VV. : Necrópolis i sepultures medievals de Catalunya.
Acta Medievalia, Anex I. Barcelona 1982.
- AA.VV. : Ceràmica grisa i terrisa popular de la Catalunya Medieval.
Acta Medievalia, Anex 2, Brcelona 1984.
- Almagro Basch, M. i Llubià, Ll. M. : La ceràmica de Teruel.
Teruel, 1962.
- Brasó, M. : El Castell de Calafell
C. E. de Gràcia, maig 1965
- Batllori, A. i Llubià, Ll. M. : Ceràmica Catalana Decorada.
Barcelona 1949
- Cabestany, J. F. i Riera, F. : Ceràmica de Manresa Segle XIV
Manresa 1980
- Cirici, A. : Ceràmica Catalana
Barcelona 1977

Gil Farrés, O. : Història de la moneda espanyola.
Madrid, 1970

González Martí, M. : Cerámica del Levante Español. Siglos
Medievales.
Labor, 1944

Gran Geografia Comarcal de Catalunya. El Camp de Tarragona.
Tomo VII Barcelona 1984.

Història de Catalunya, Vol. III i IV, Edicions 62, Barcelona 1989.

Llorens, J. : Ceràmica Catalana de Reflex Metàl·lic. Segles XV a
XVII.
Barcelona 1989.

Llobià, Ll. M. : Ceràmica Medieval Espanyola.
Barcelona 1967

Monreal, L. i Barrachina, J. : El Castell de Llinars del Vallés.
Abadia de Montserrat 1983

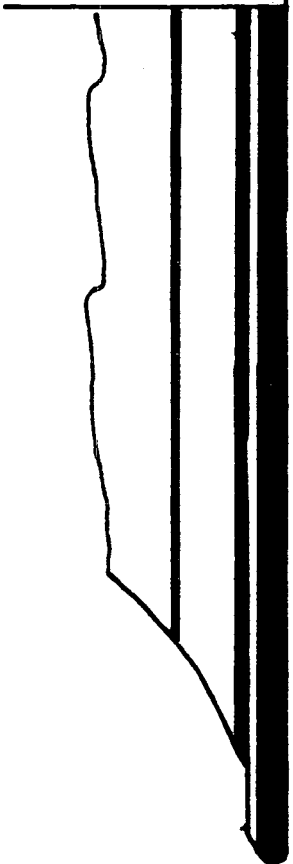
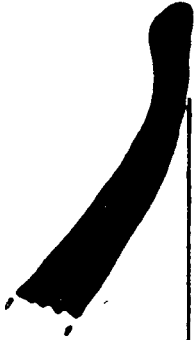
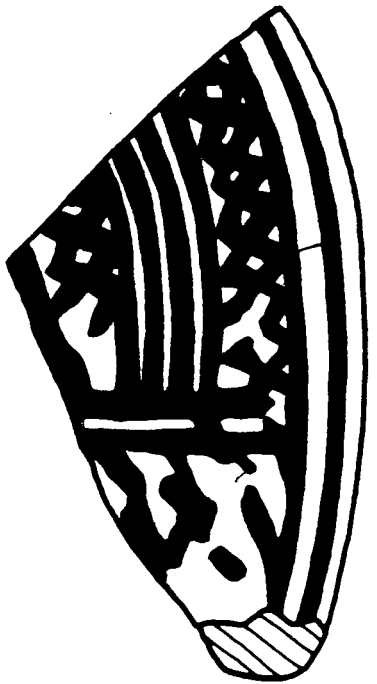
Olivar, M. : La vajilla de madera y la ceràmica de uso en Valencia
y Cataluña durante el siglo XIV.
Anales del Centro de Cultura valenciana , Annex 2,
Valencia 1950.

Palomerque, A. : La Iglesia Romànica de Santa Cruz de Calafell.
A. E. de Arte XXIII

- Santacana, J. : L'excavació i restauració del Castell de la Santa Creu (Calafell, Baix Penedès).
Institut de Prehistòria i Arqueologia, Barna. 1986
- Santacana, J. : Calafell en temps de l'aixecament remensa.
Miscel·lania Històrica Catalana, Poblet 1970
- Santacana, J. : Repàs a un contracte entre el senyor de Calafell i els seus vasalls.
VIII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó, València 1970.

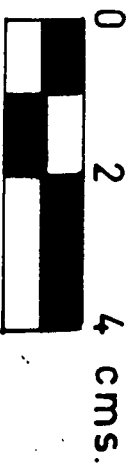
ANEX 2

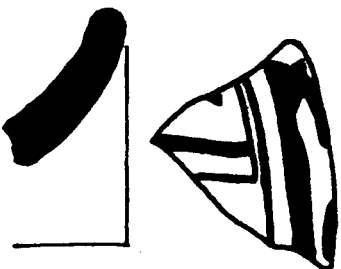
DIBUIX DEL MATERIAL CERAMIC

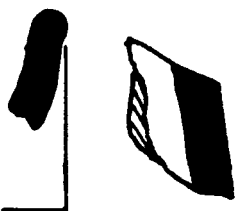
CC-91-207-45

REFLEXOS METALICS- U.E. 207

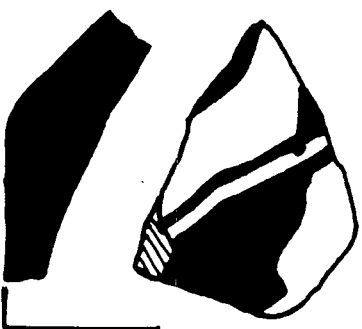

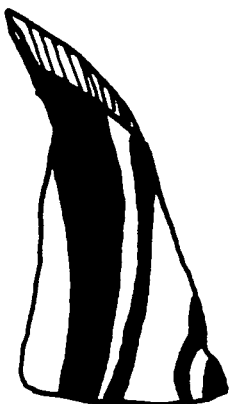
CC-91-201-5

CC-91-207-48

CC-91-207-47

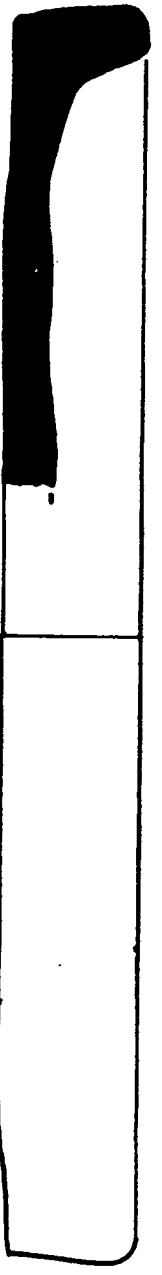

CC-91-207-46

U.E. 207

REFLEXOS METALICS

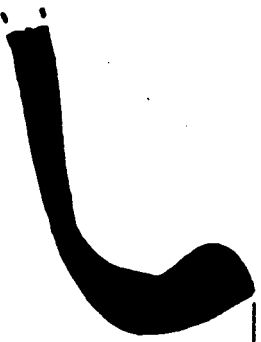

CC-91-212-182

CC-91-212-190

CC-91-212-189

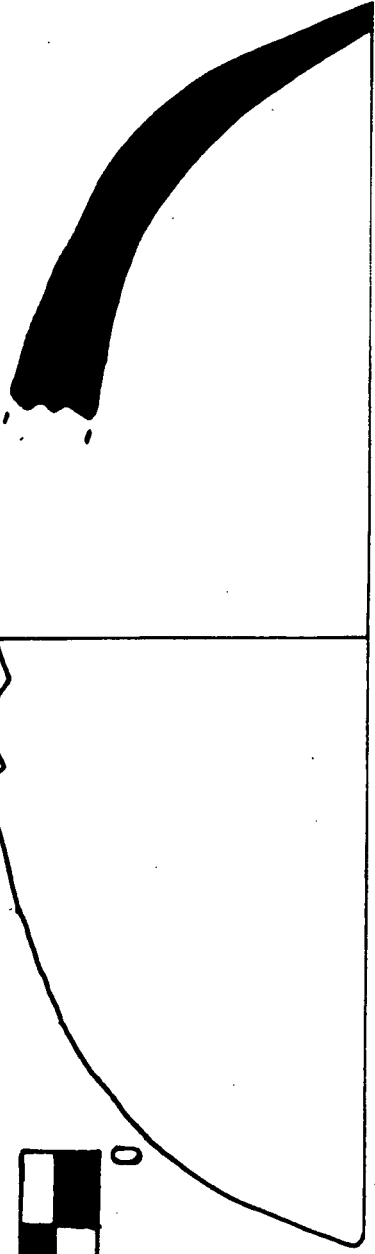

CC-91-212-184

GRISA - U.F. 212

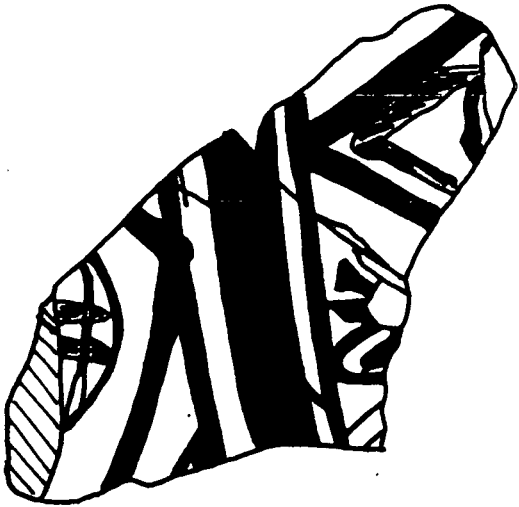
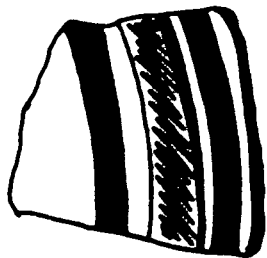
CERAMICA BLAVA - U.E. 303

CC-91-303 - 251

CC-91-317-502

CC-91-317-501 i 504

VERT I MANGANES- U.F. 317

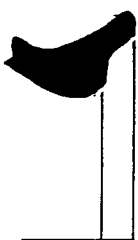
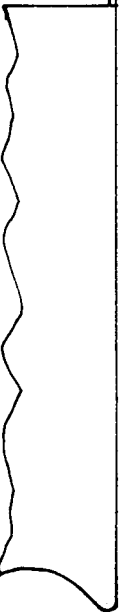

CC-91-317-418

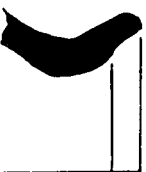
CC-91-317-407

CC-91-317-420

CC-91-317-419

CC-91-317-412

CC-91-317-409

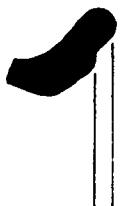
GRISA U.E. 317

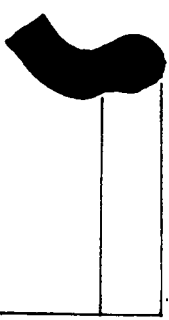
CC-91-317-411

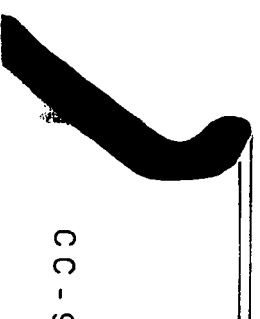
CC-91-317-412

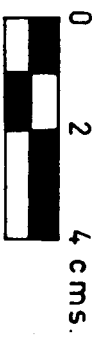
CC-91-317-410

CC-91-317-408

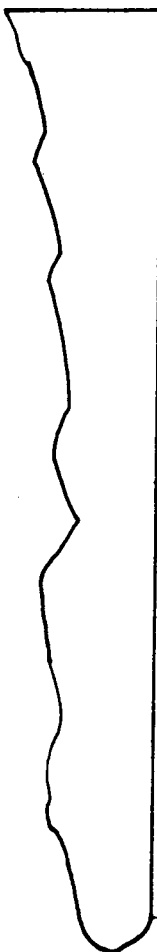
CC-91-317-413

VERT I MANGANES - U.E. 402

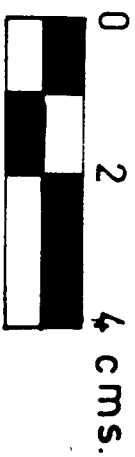
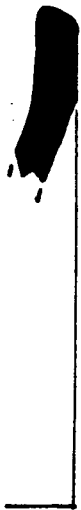
CC-91-402-507

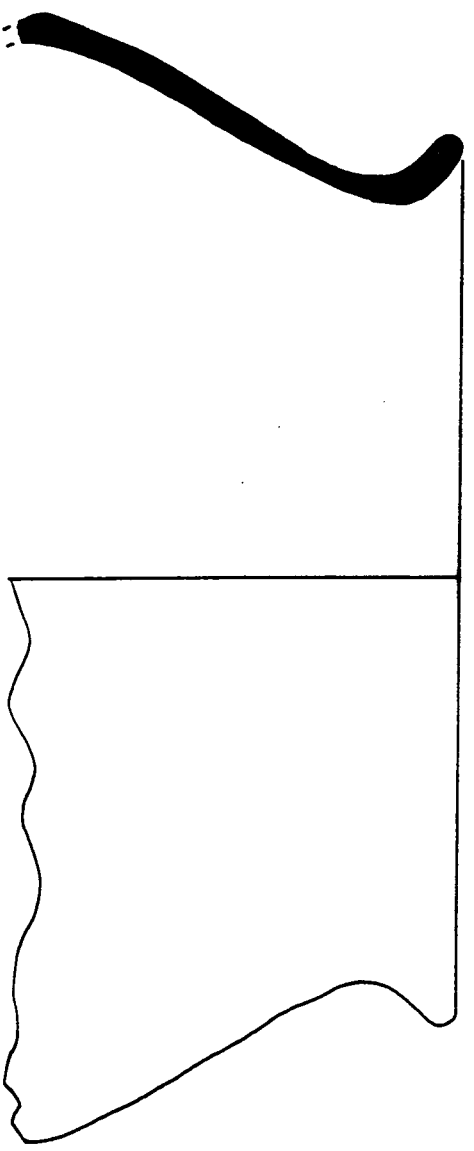

REFLEXUS METALICS- U.E. 402

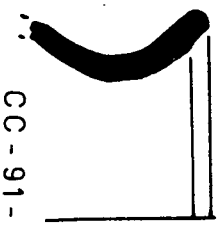

CC-91-402-520

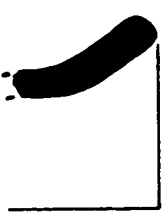

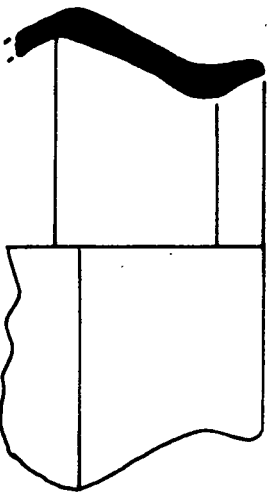
CC - 91 - 505 - 701

CC - 91 - 505 - 719

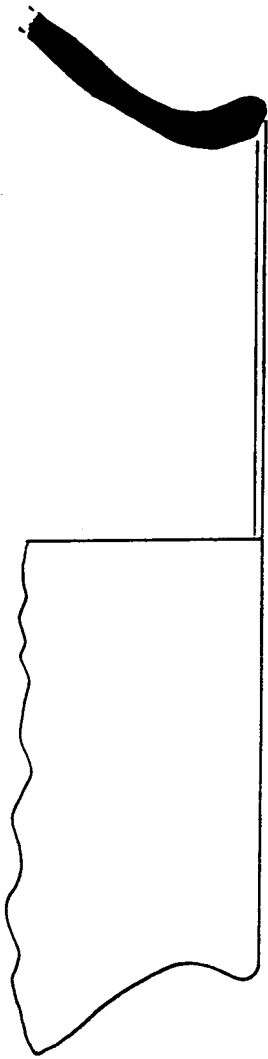
CC - 91 - 505 - 718

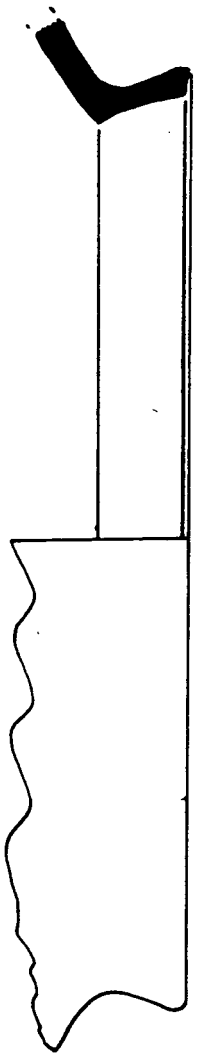
CC - 91 - 505 - 720

GRISA
U.E. 510

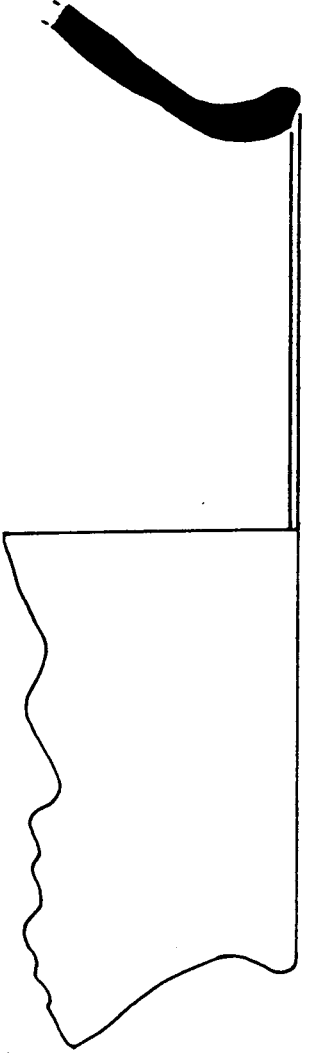
CC-91-509-1021

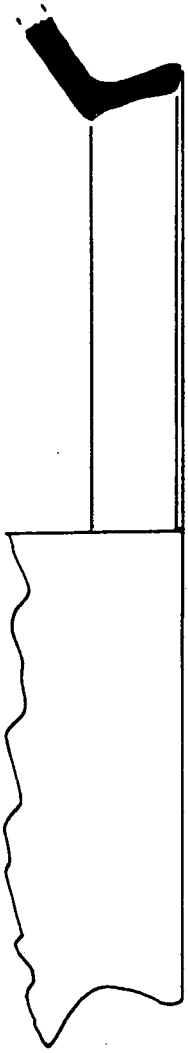
CC-91-509-1035

GRISA - U.E. 509

CC-91-509-1021

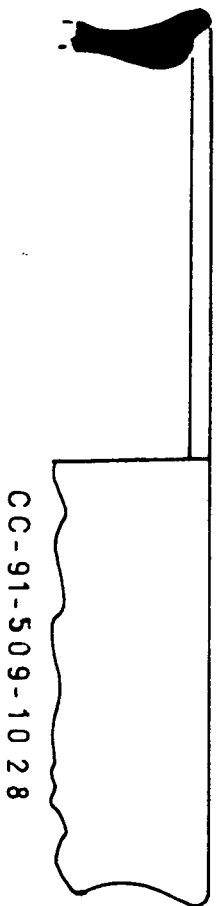
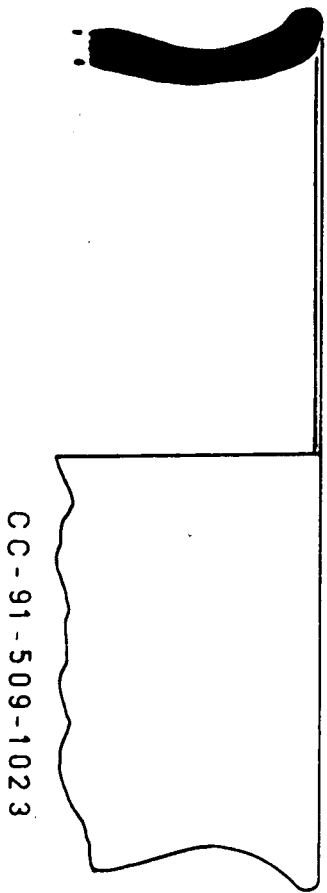
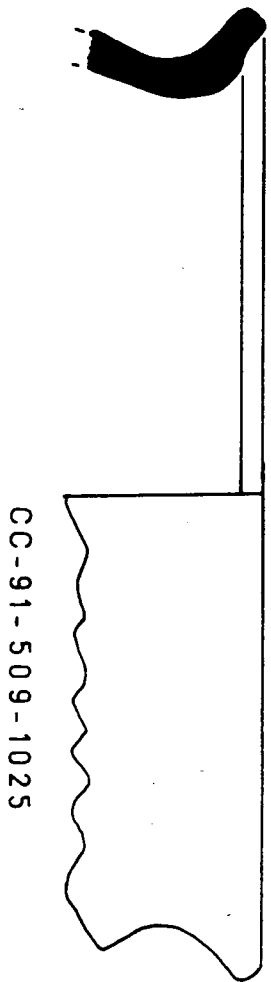

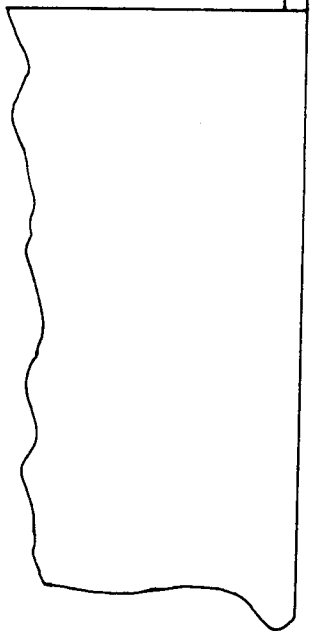
CC-91-509-1021

GRISA
U.E. 509

GRISA
U.E. 509

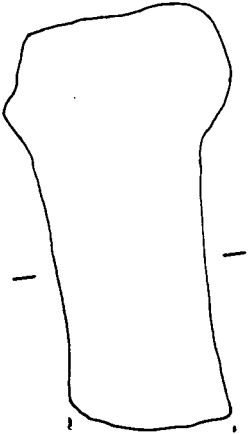

CC-91-501-610

CC-91-501-611

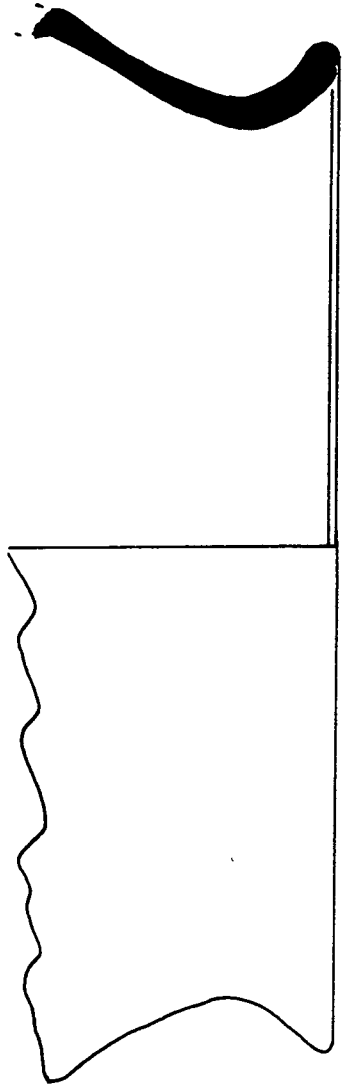

CC-91-501-612

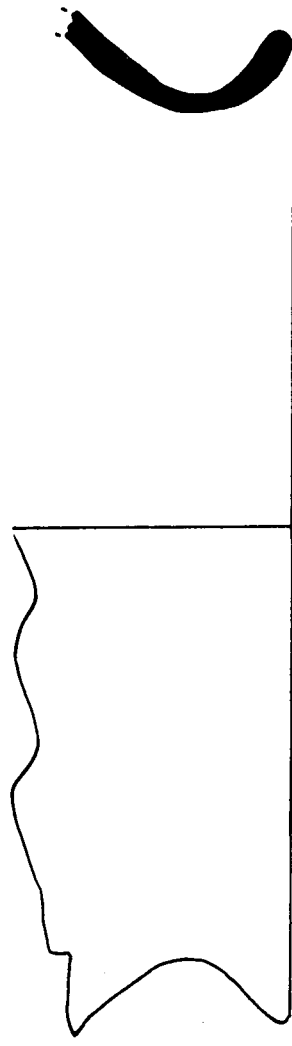

GRISA U.E. 510

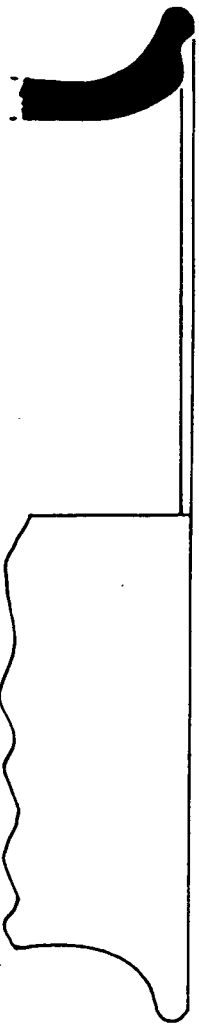

CC-91-510-1130

CC-91-510-1132

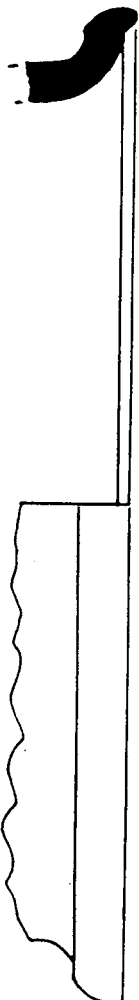
CC-91-510-1134

GRISA U.E. 510

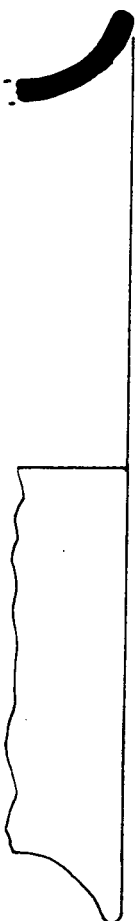

CC - 91 - 510 - 1131

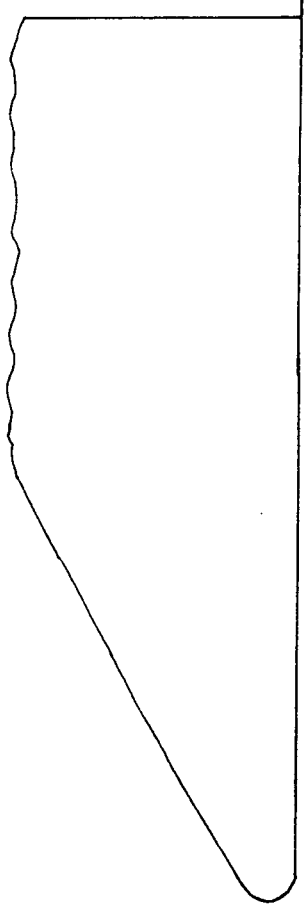
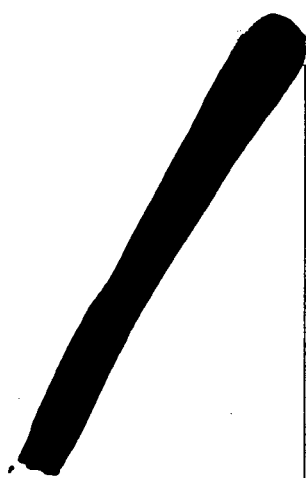
CC - 510 - 1138

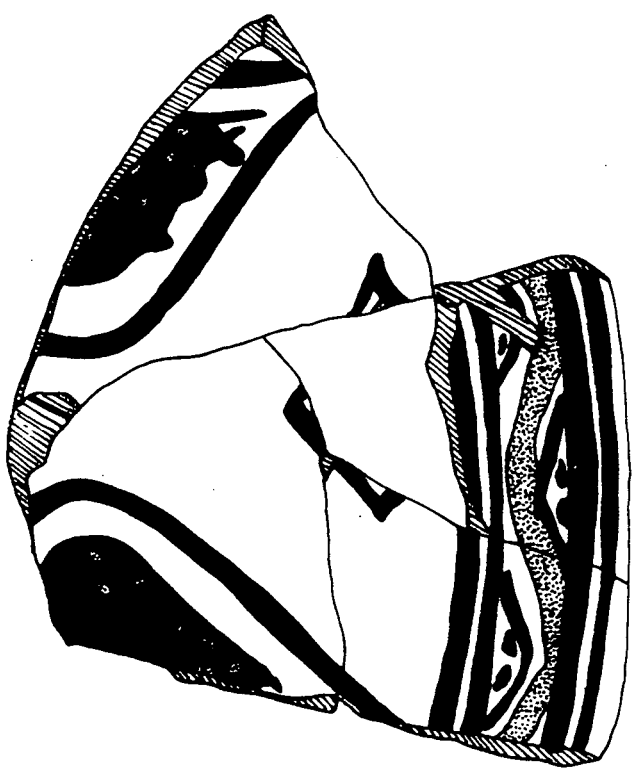
CC - 91 - 510 - 1135

GRISA UE 510

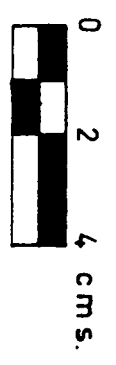

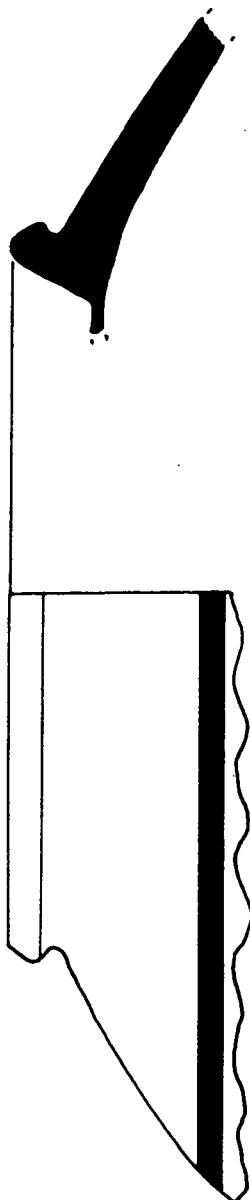
CC - 91-501-614

VERD I MANGANES
U.E. 510

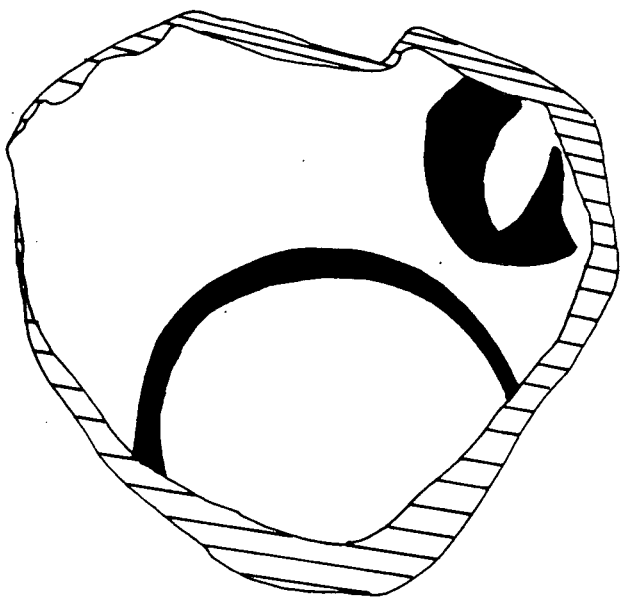
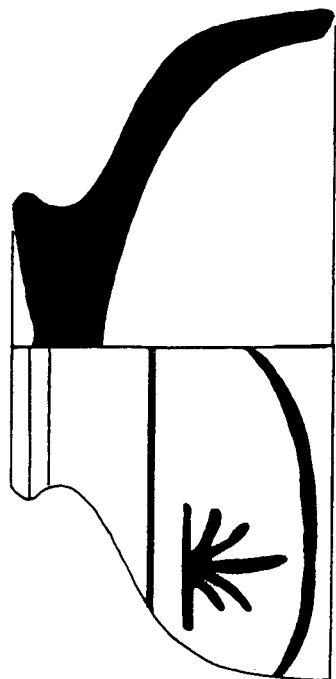
CC - 91-601 - 1175

REFLEXOS AMB BLAU

U.E. 601

CC-91-606-1270

BLAU I REFLEXOS
U.E. 606

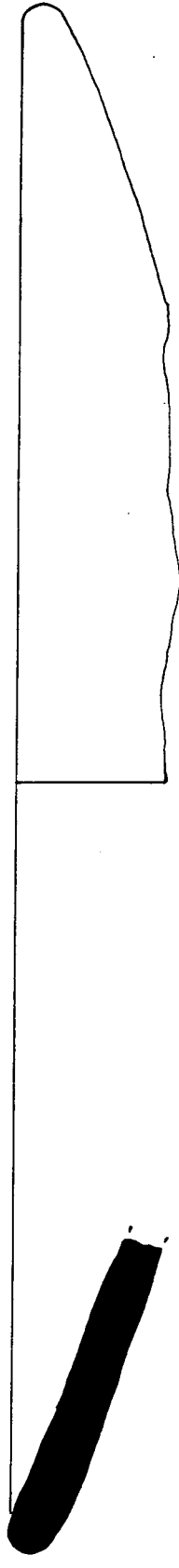
CC-91-601 - 1158

CC-91-601-1157

VIDRADA MELADA - U. E. 601

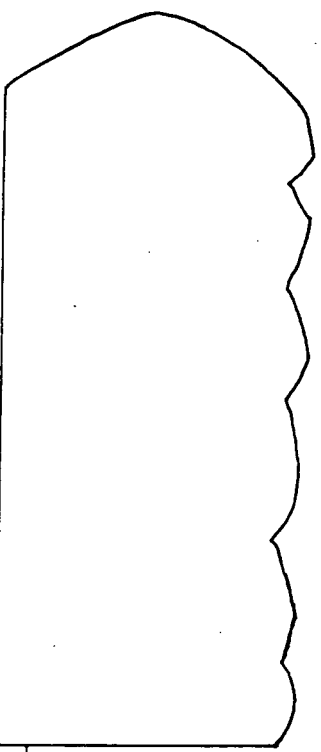

CC-91-606-1267

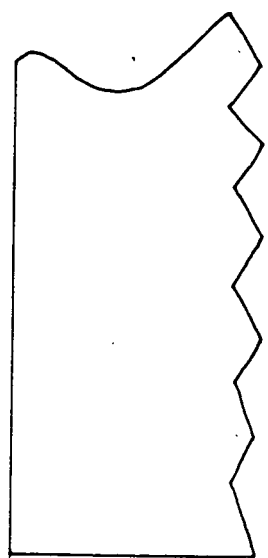

VERDI MANGANES

U.E. 606

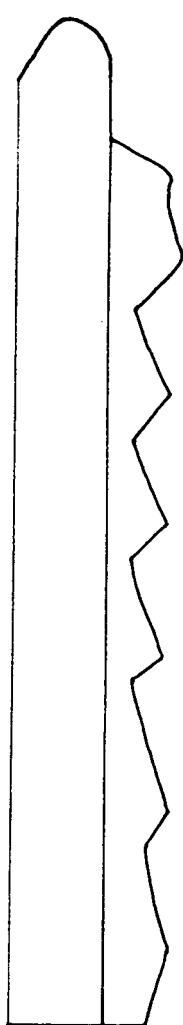

CC-91-606-1233

CC-91-606-1238

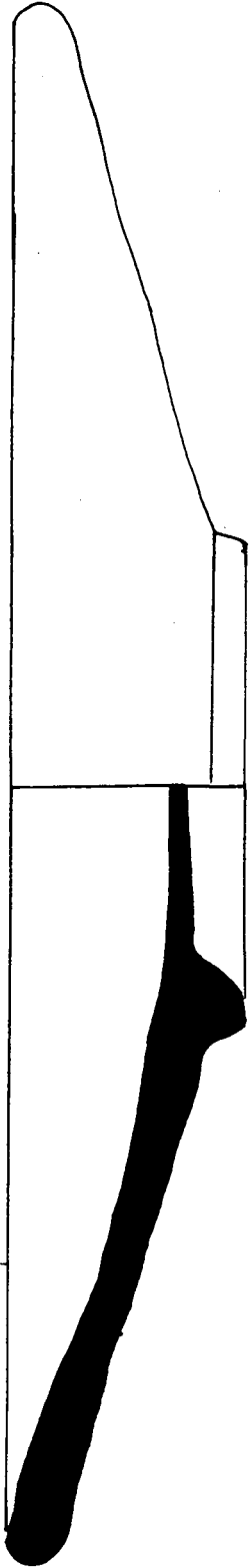
GRISA
U.E.606

CC-91-606-1240

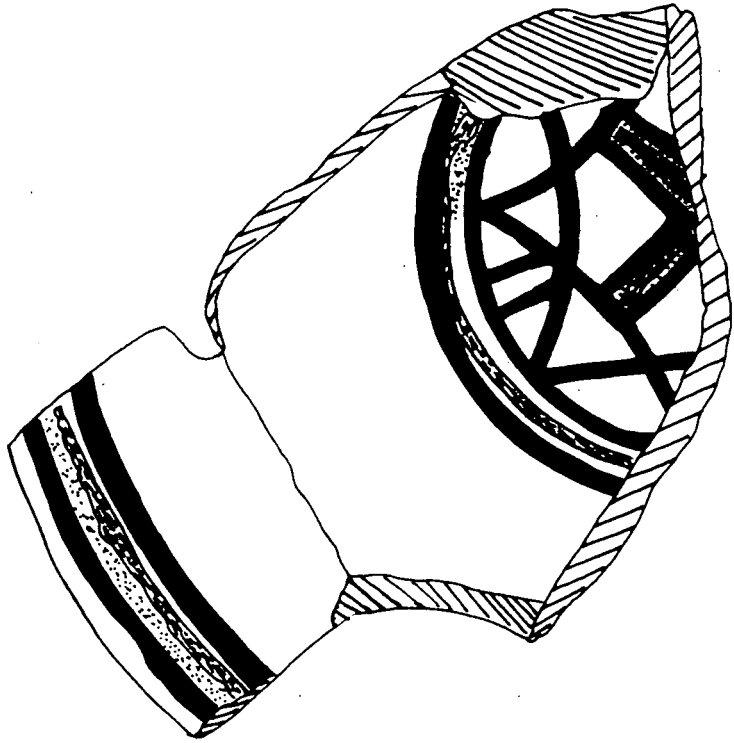
VIDRADA MELADA
U.E.606

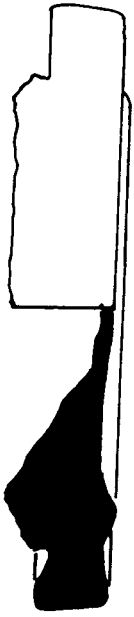
CC-91-601-1150

VERD I MANGANES
U.E. 601

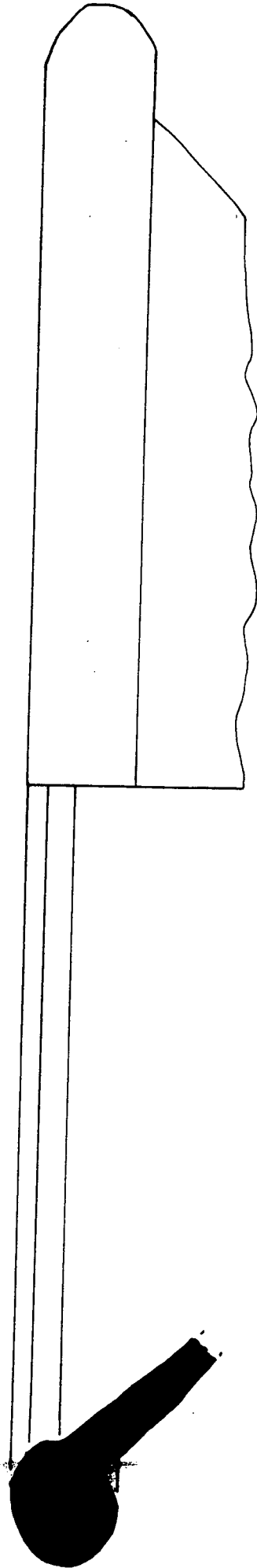

VIDRADA EN BLANC

U.E. 606

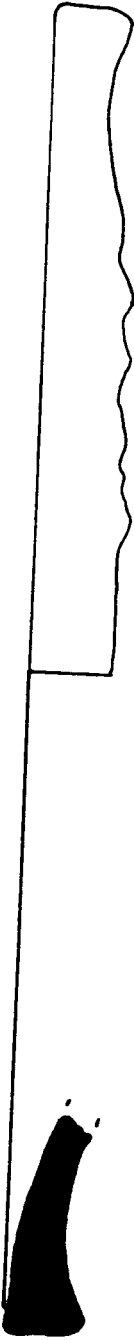
CC-91-606-1262

CC-91-607-1345

VIDRADA MELADA

CC-91-601-1158

CC-91-601-1157

VIDRADA MELADA
U.E. 601

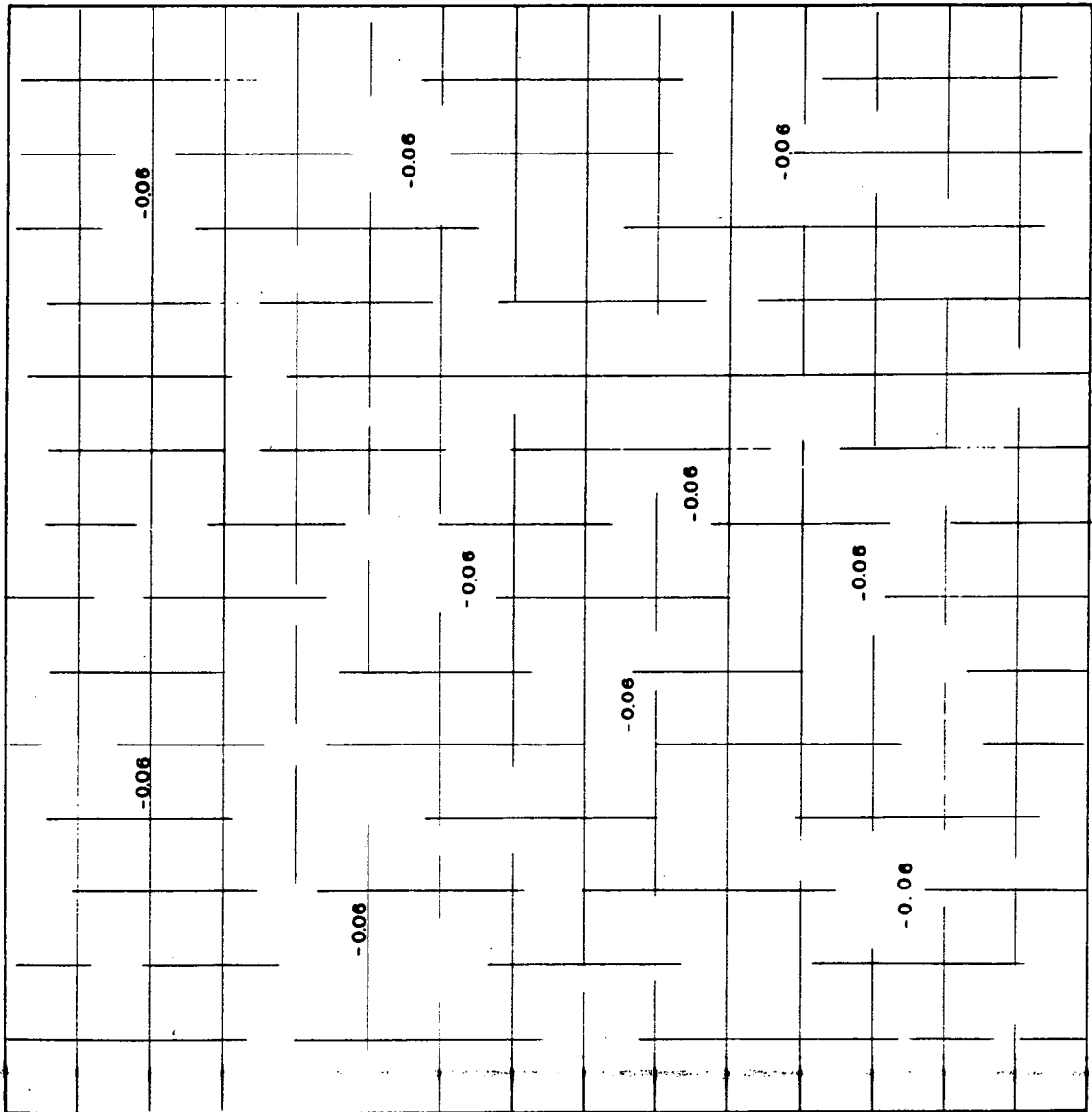

ANEX 3
PLANIMETRIA

CASTELL DE CALAFELL

CALA 1

U.E. 101

CASTELL DE CALAFELL

CALA 1

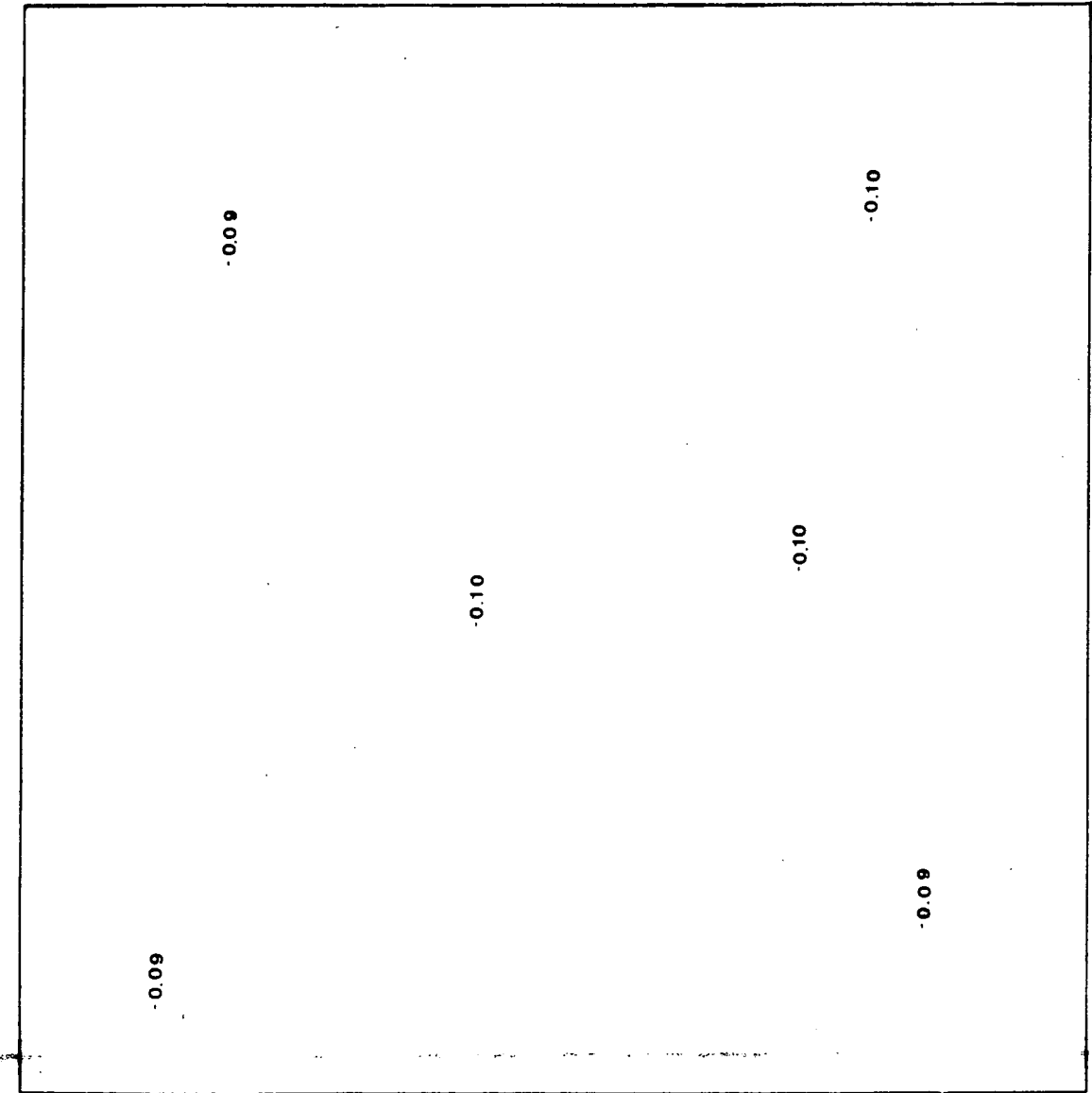
UE. 102

3

2

1

0

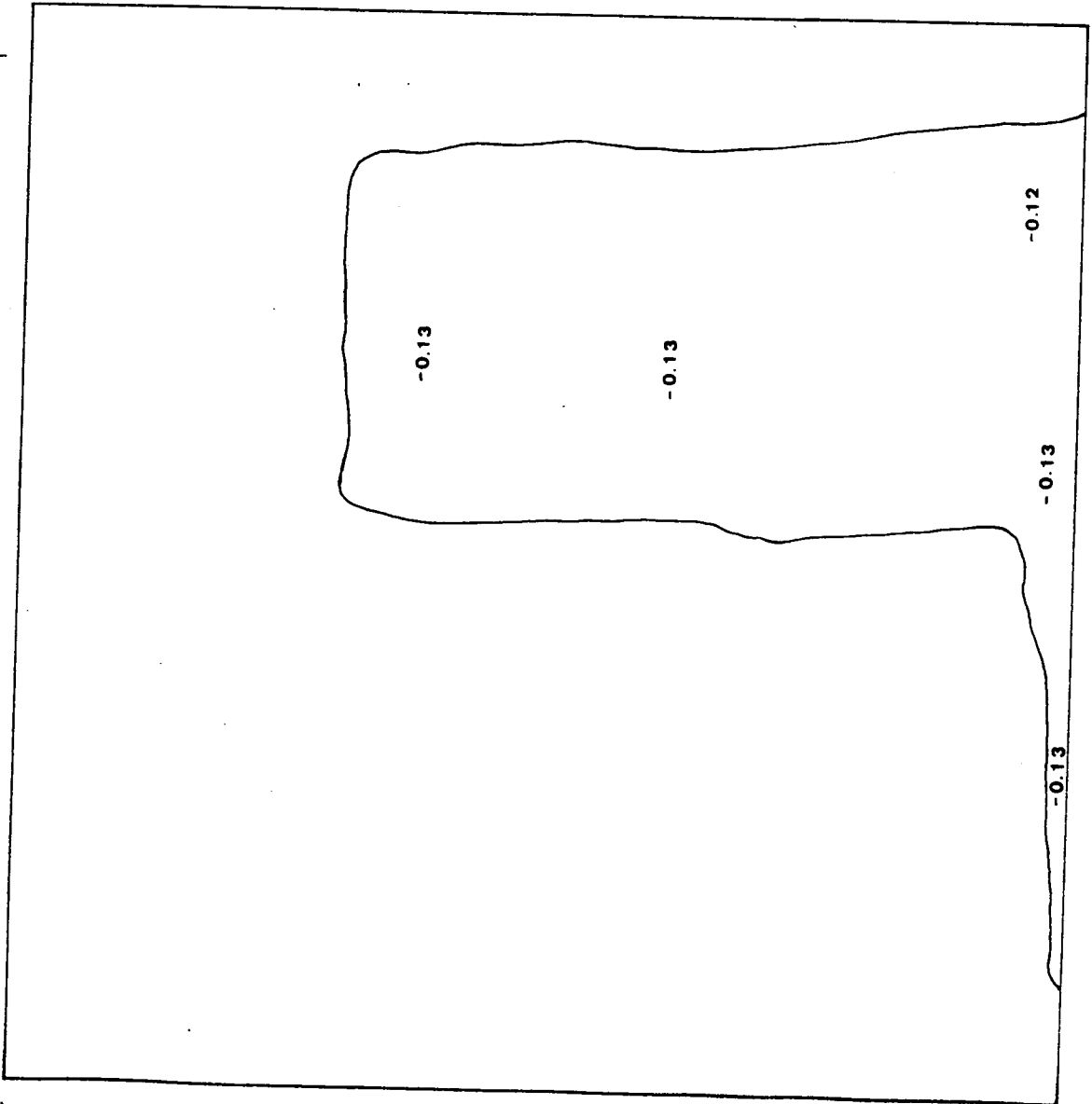
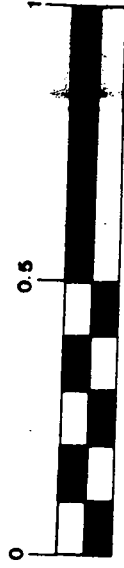
1

2

CASTELL DE CALAFELL

CALA 1

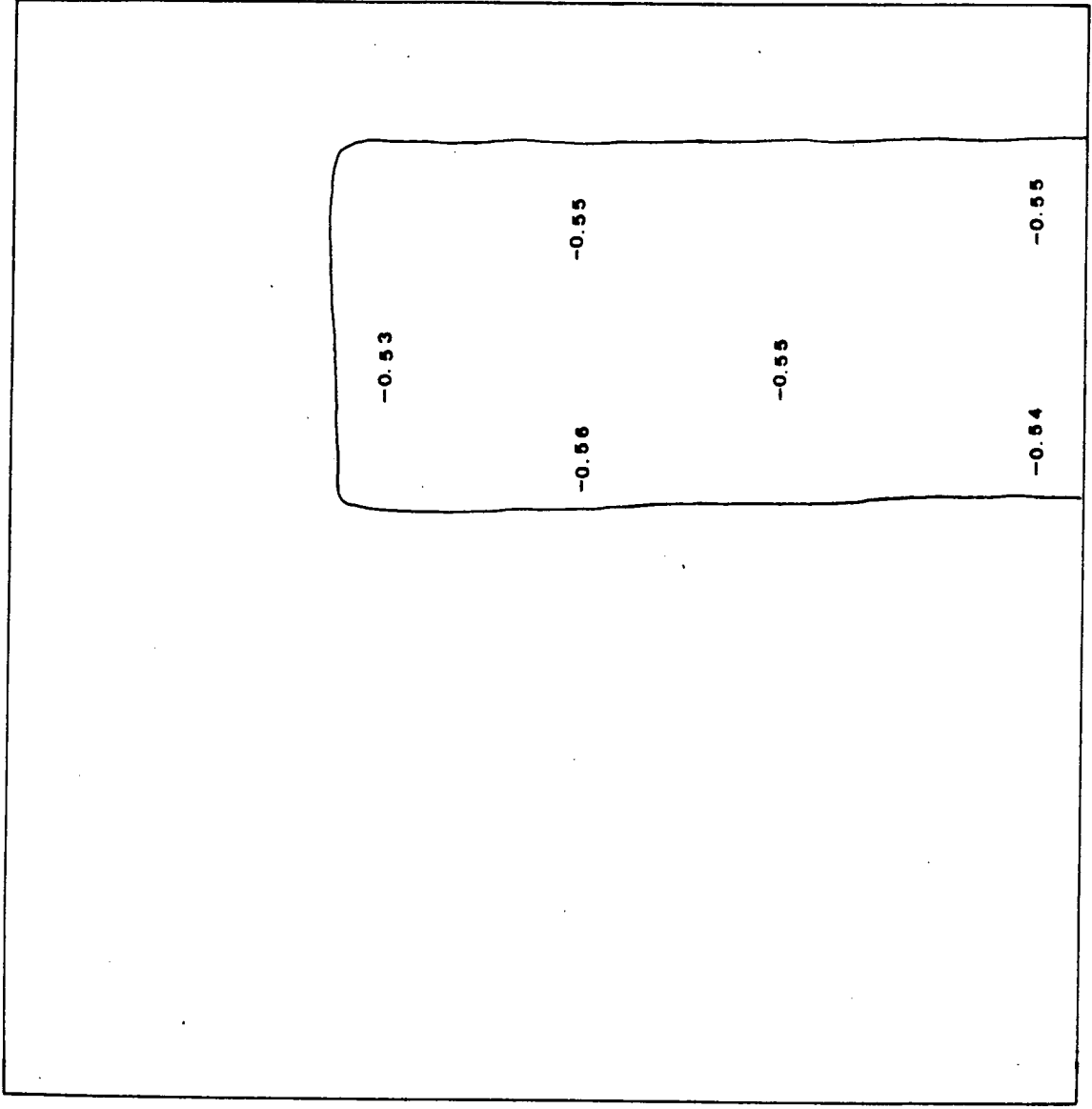
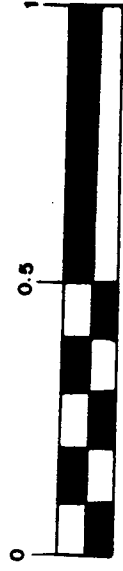
U.E. 103

CASTELL DE CALAFELL

CALA 1

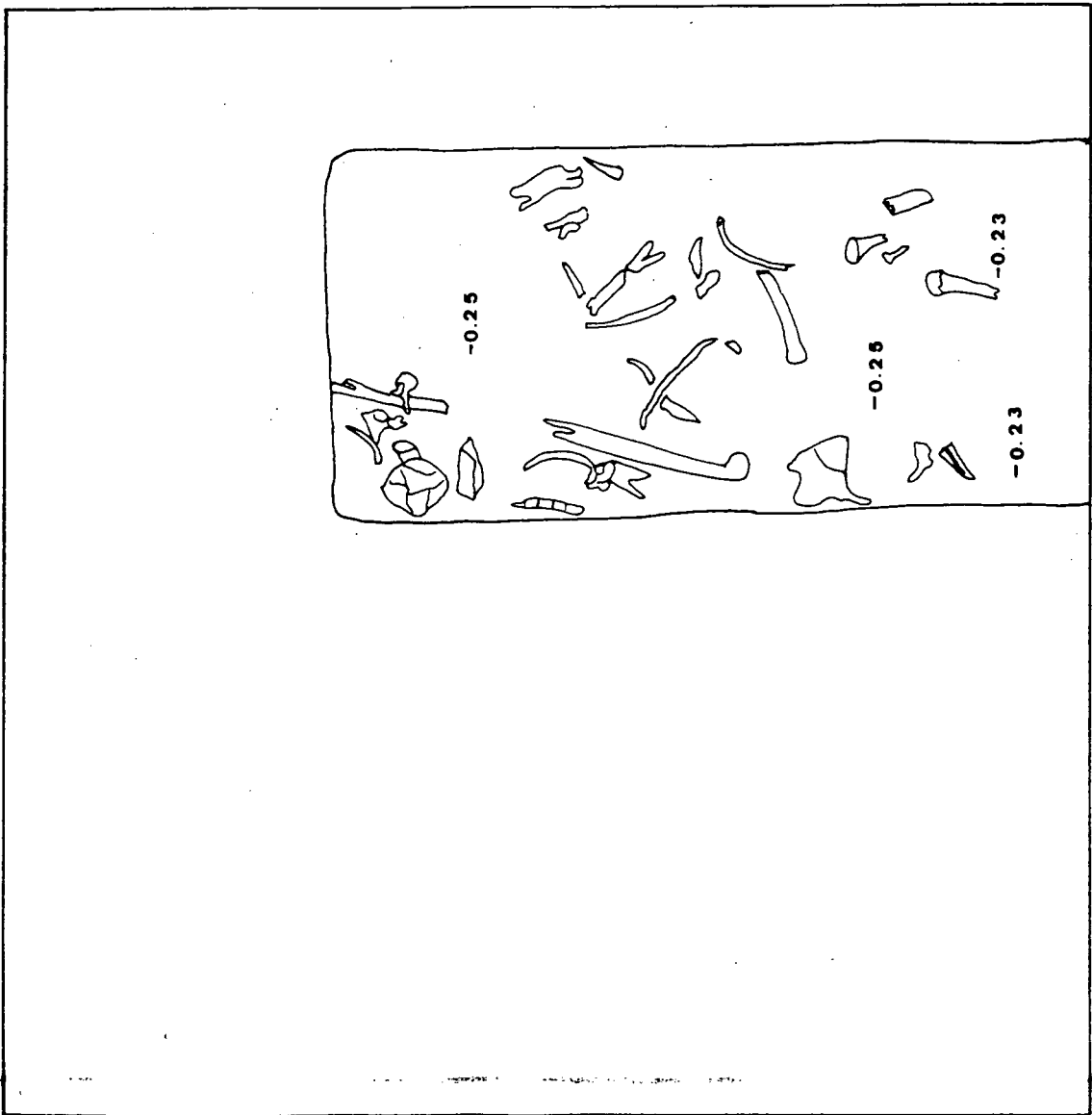
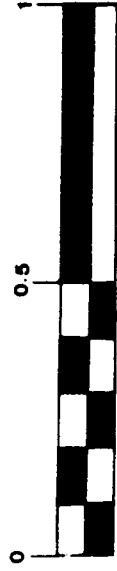
U.E. 104

CASTELL DE CALAFELL

CALA 1

U.E. 105

CASTELL DE CALAFELL

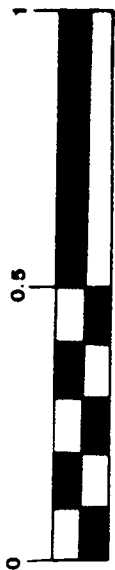
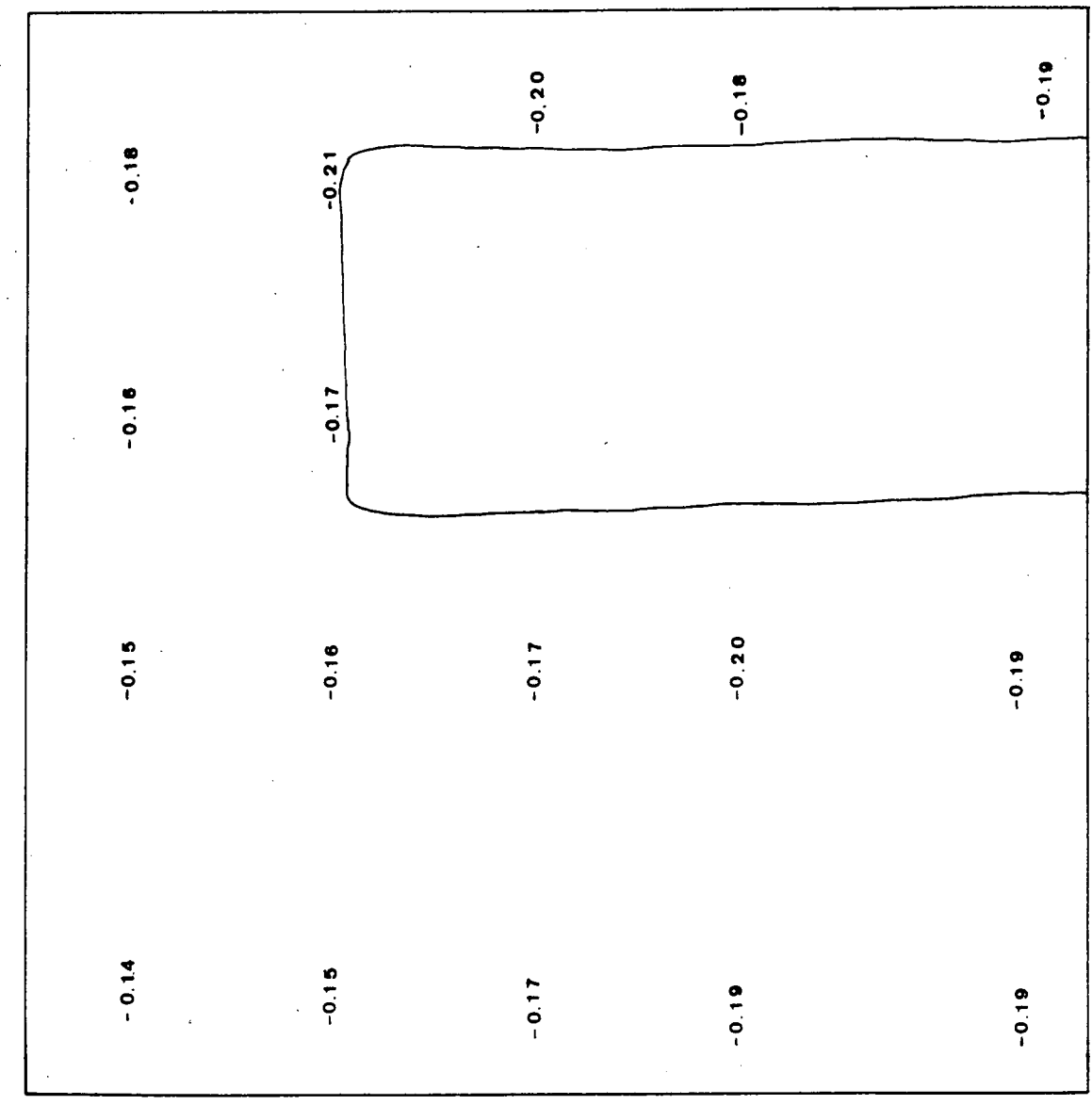
CALA 1

U.E. 106

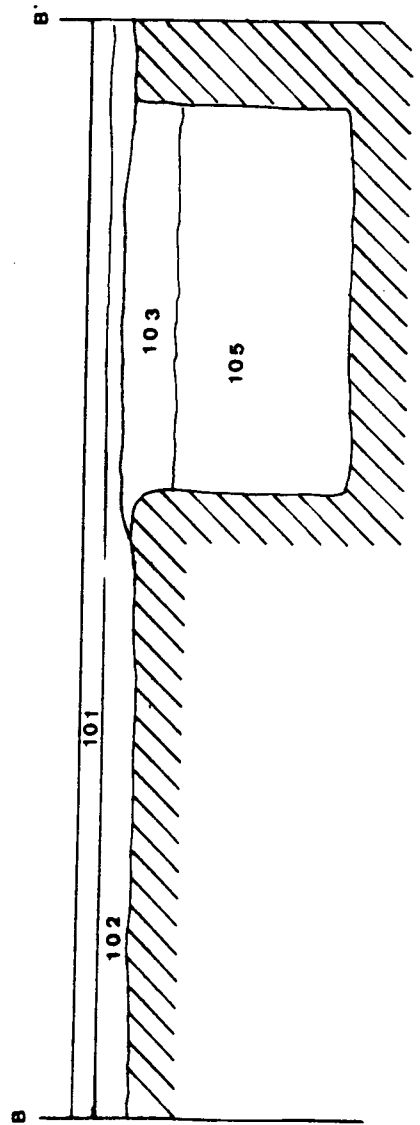
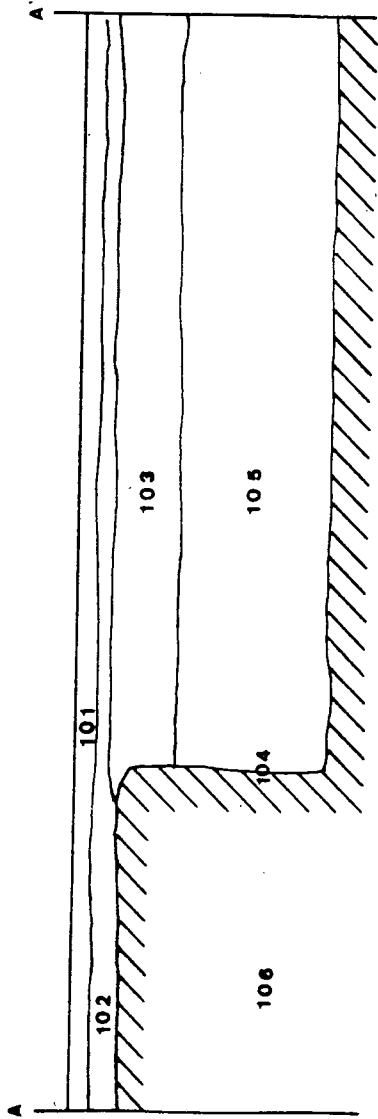
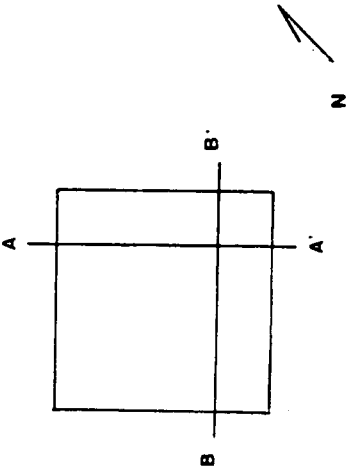
2

1

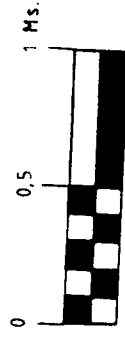
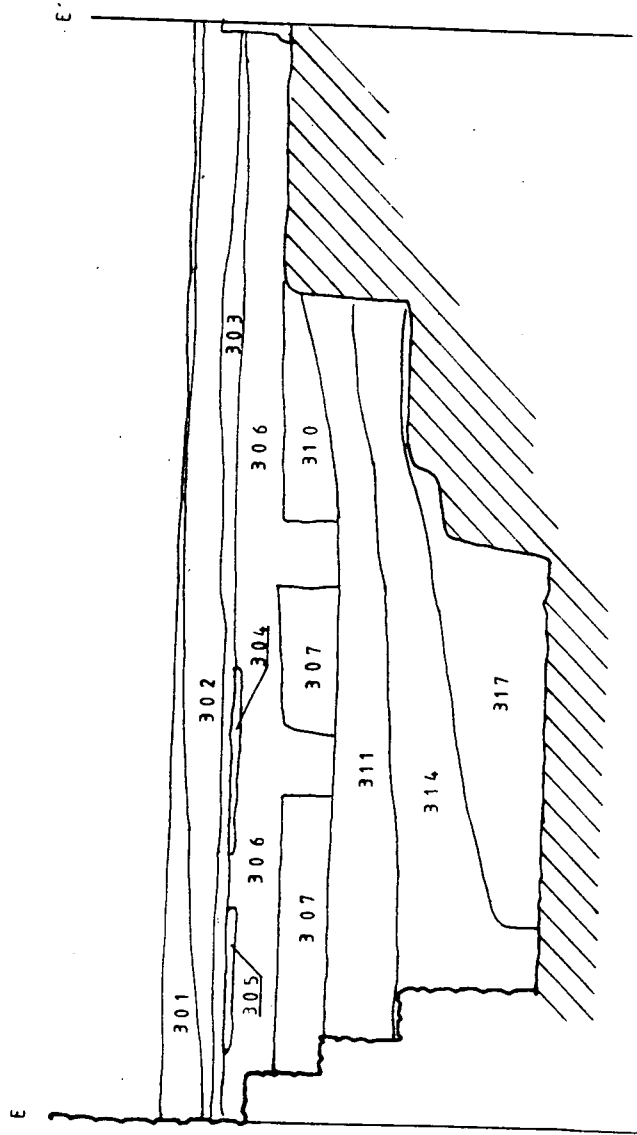
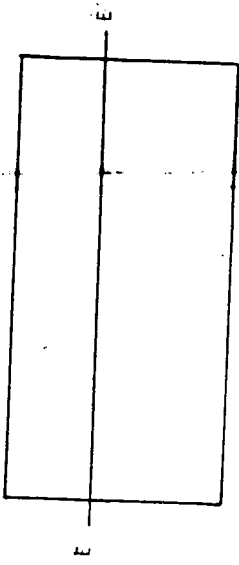
0

CASTELL DE CALAFELL
CALA 1
SECCIONS

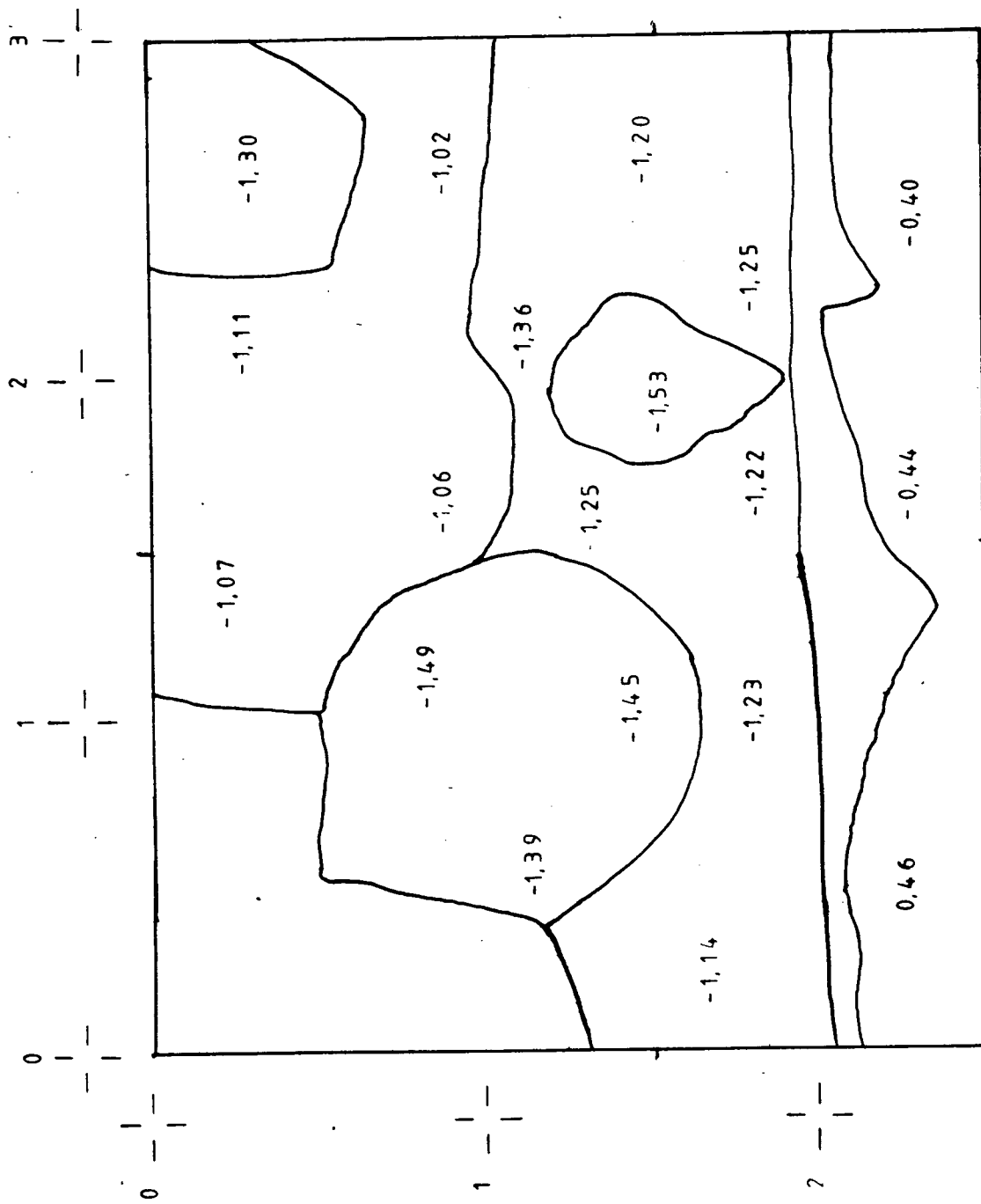

CASTELL DE CALAFELL
CALA 3-4 SECCIONS

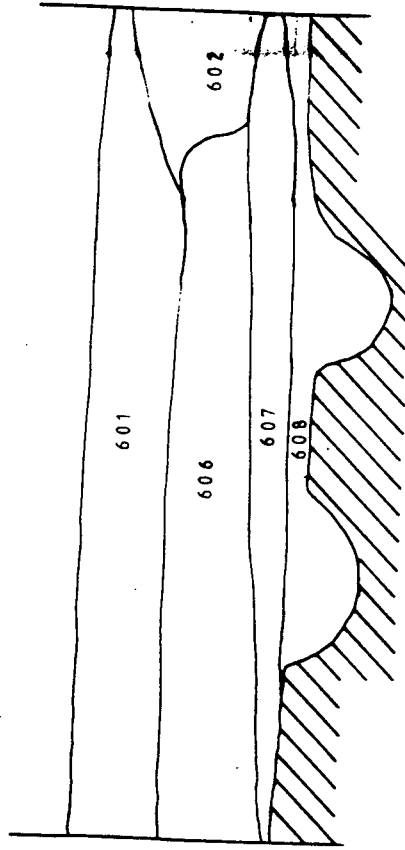
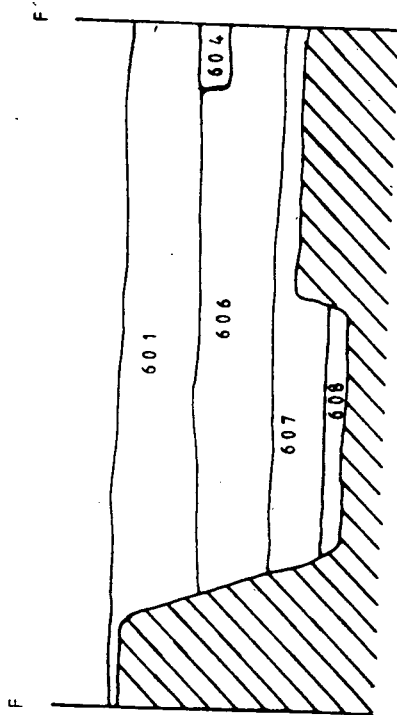
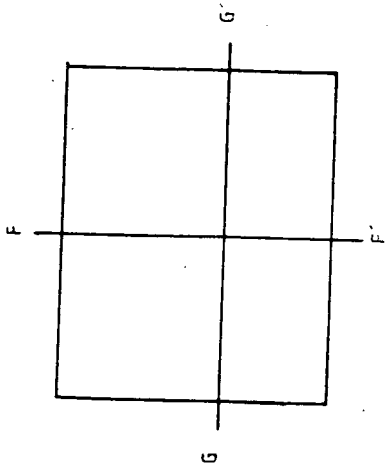
CASTELL DE CALAFELL

CALA 6 U.E. 609

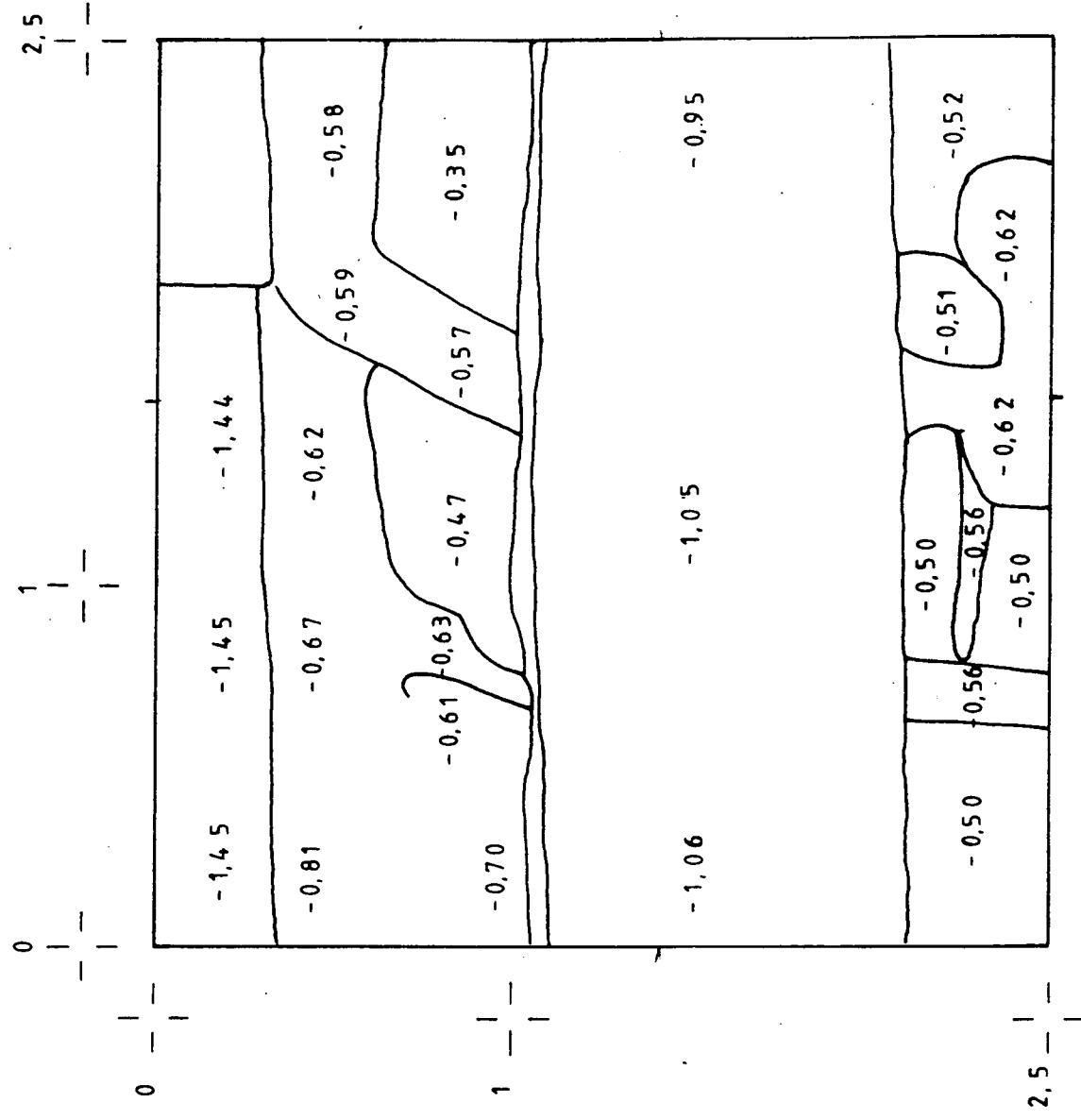
CASTELL DE CALAFELL

CALA 6 SECCIONS

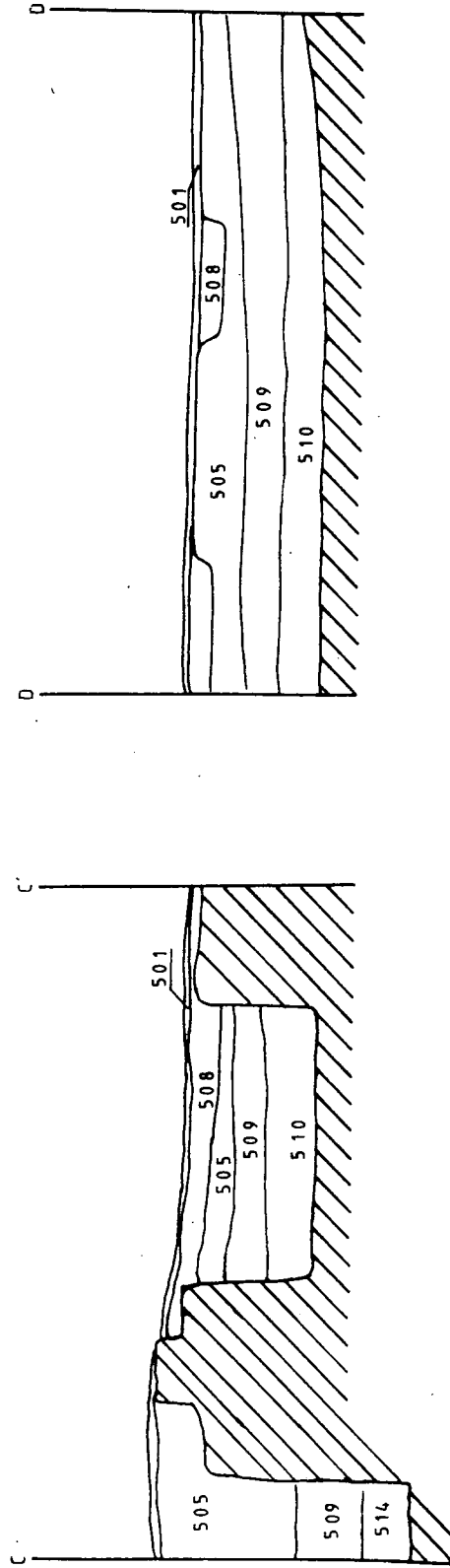
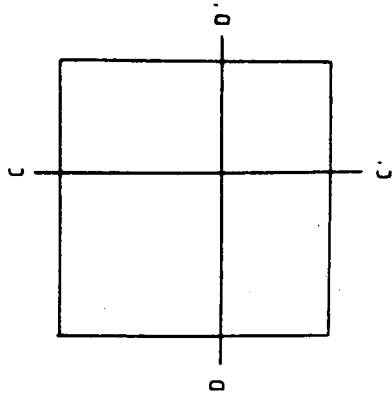

C A S T E L L D E C A L A F E L L

C A L A 5 U . E . 5 1 1

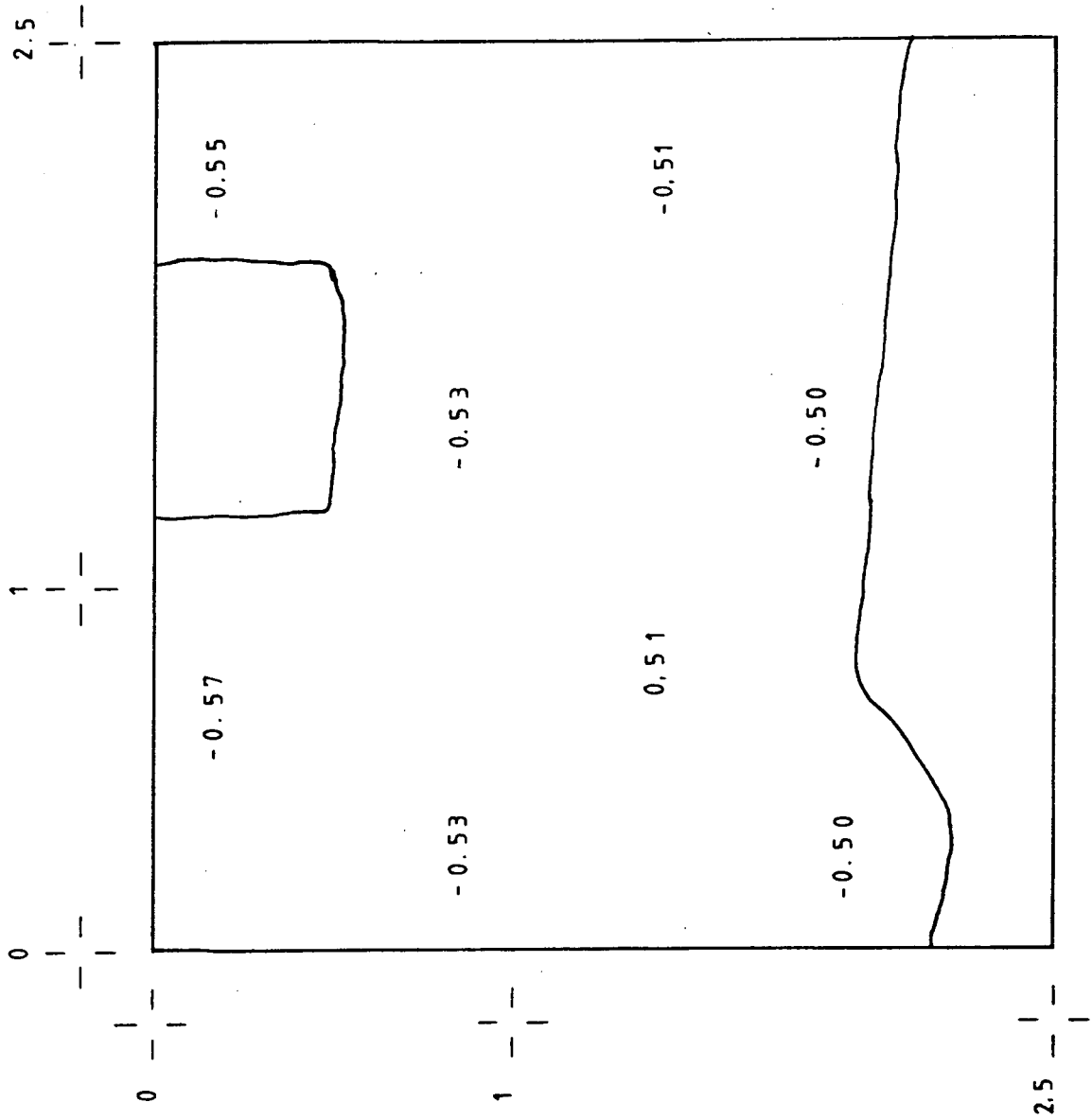

CASTELL DE CALA FELL
CALA 5 SECCIONS

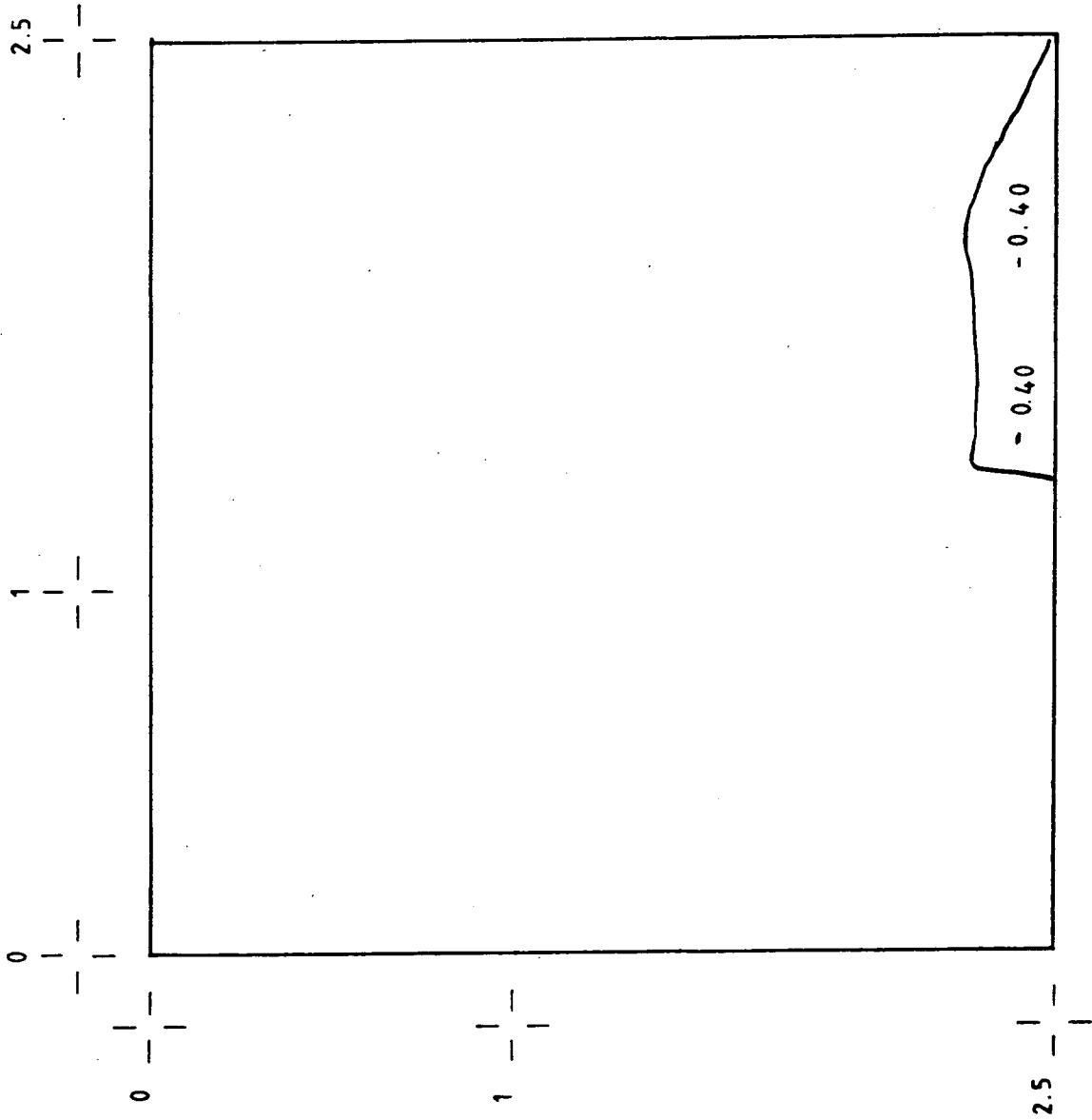
CASTELL DE CALAFELL

U.E. 201

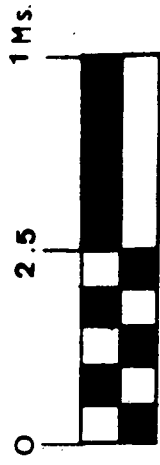
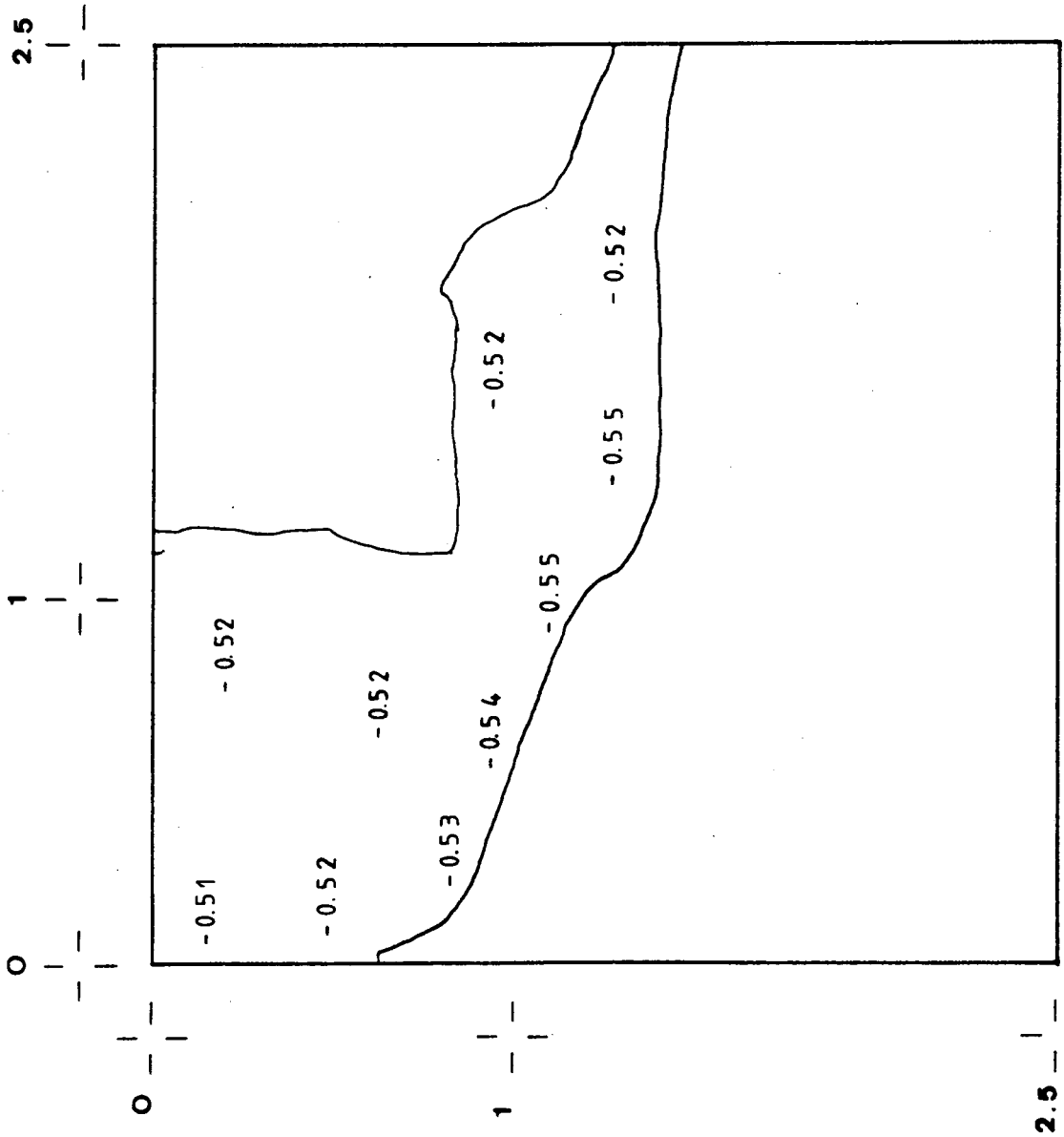
C A S T E L L D E C A L A F E L L

U.E. 202

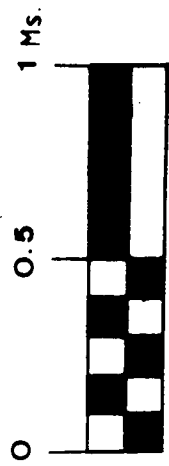
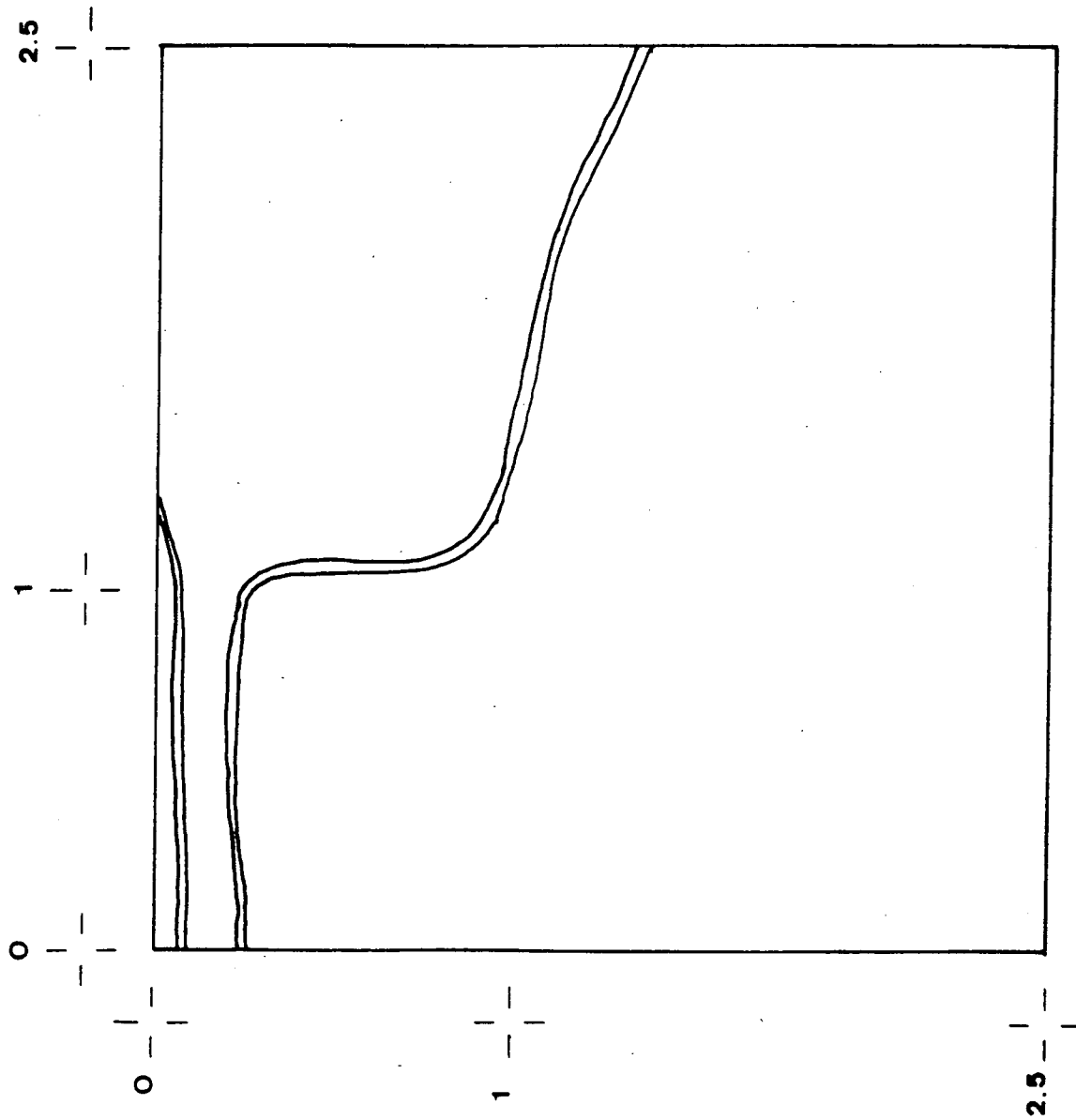
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E.205

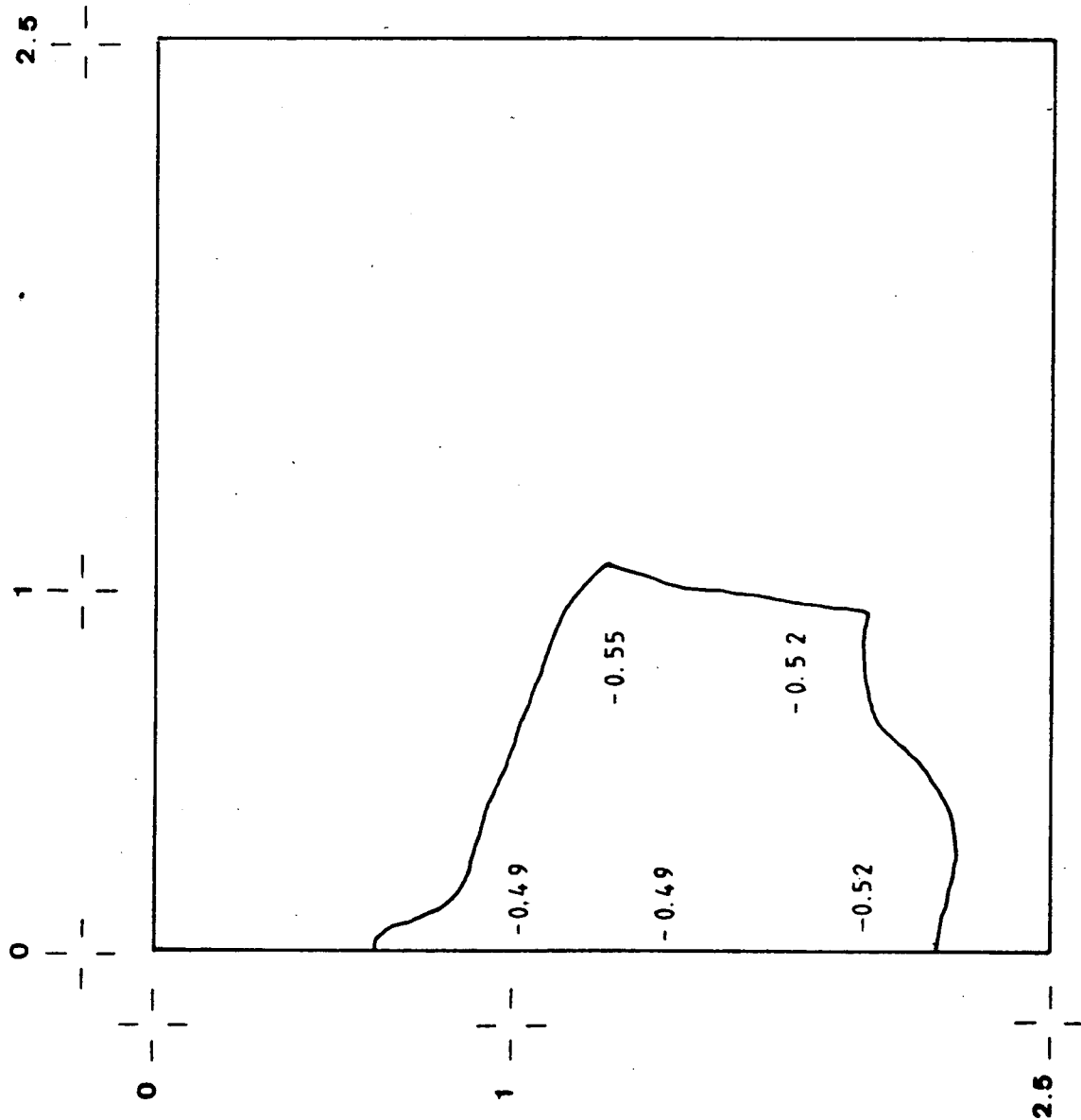
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E.206

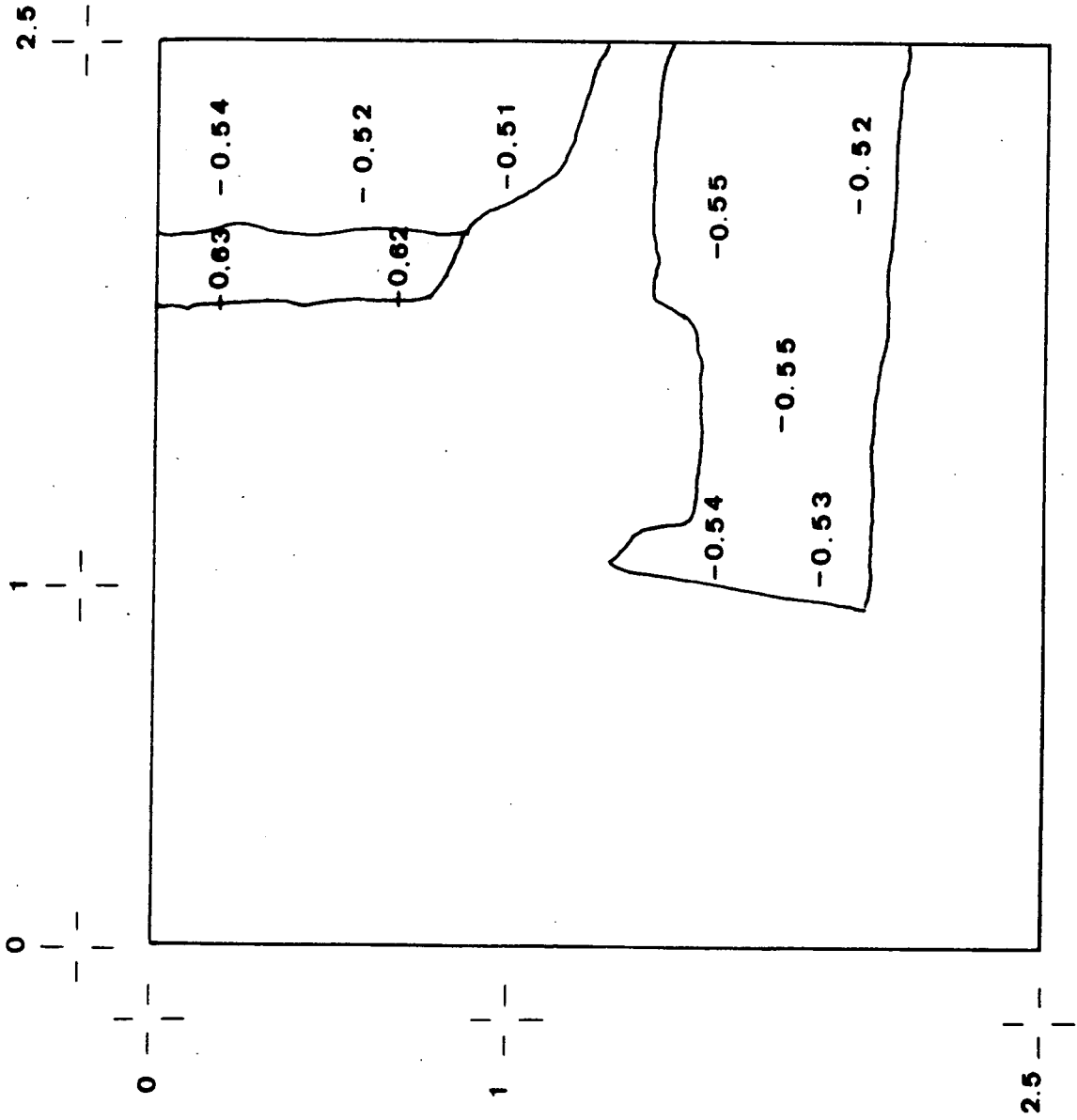
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E. 207

CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E. 208

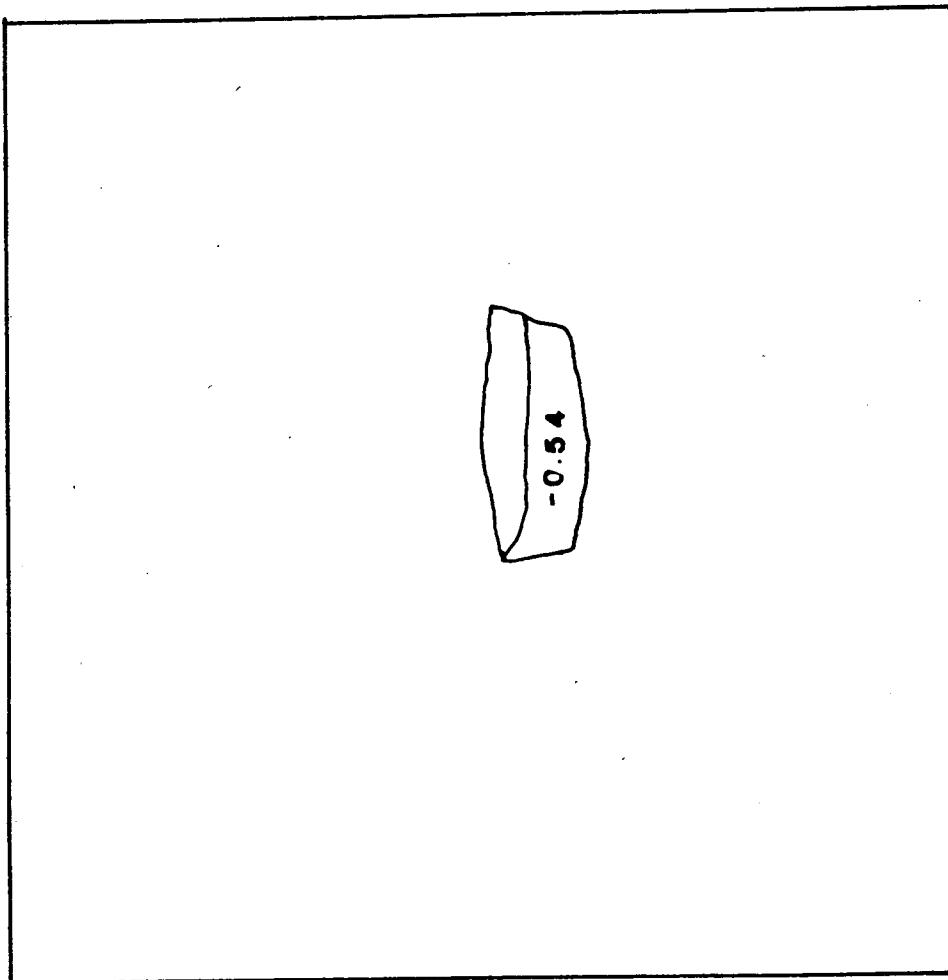
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E 209

2.5

1

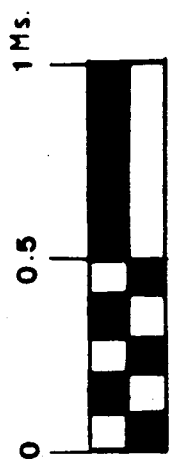
0

0

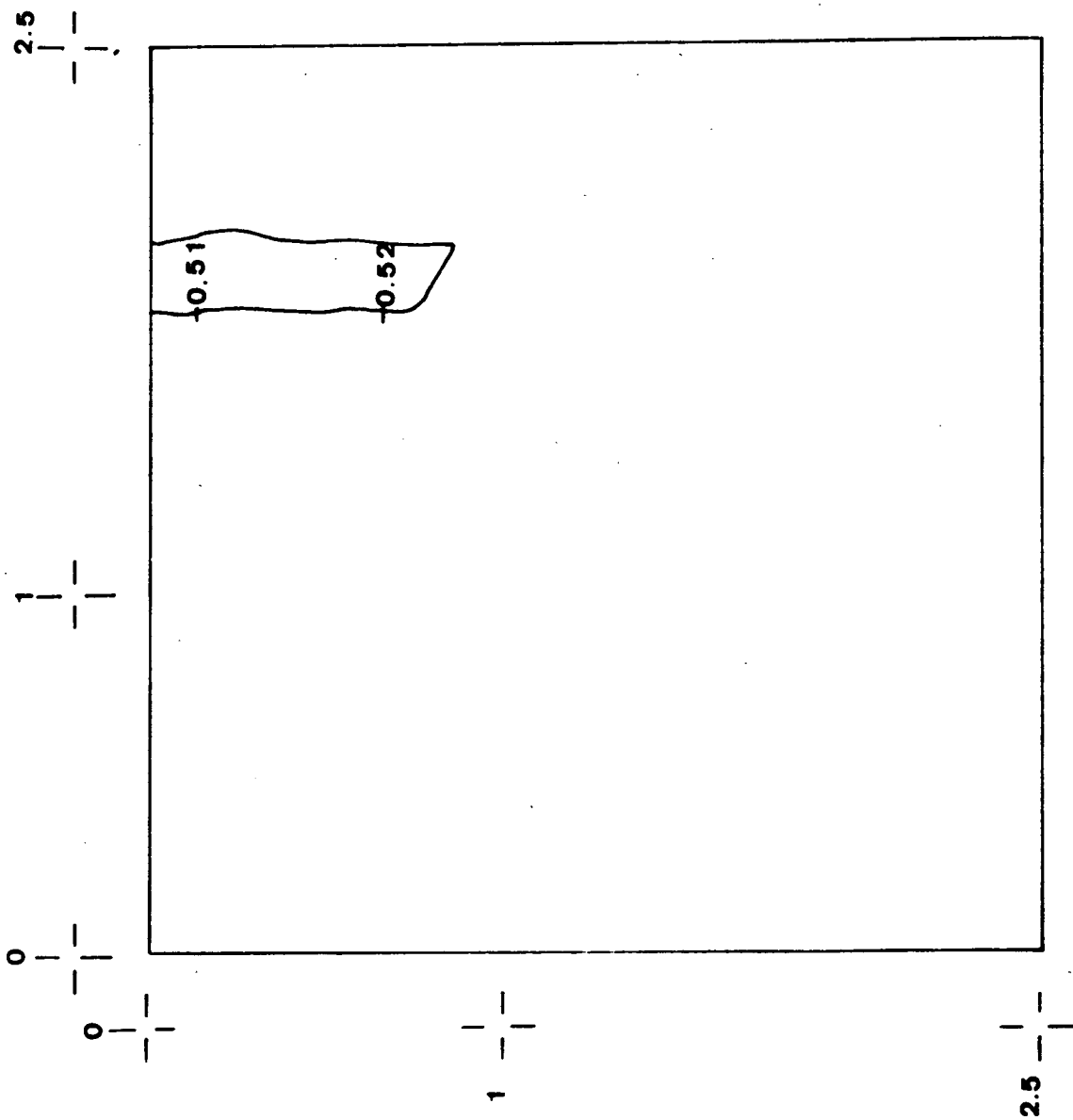
1

2.5

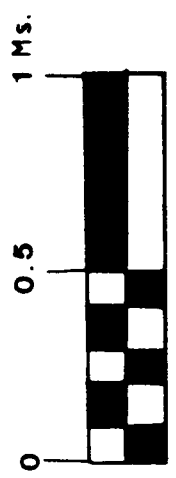
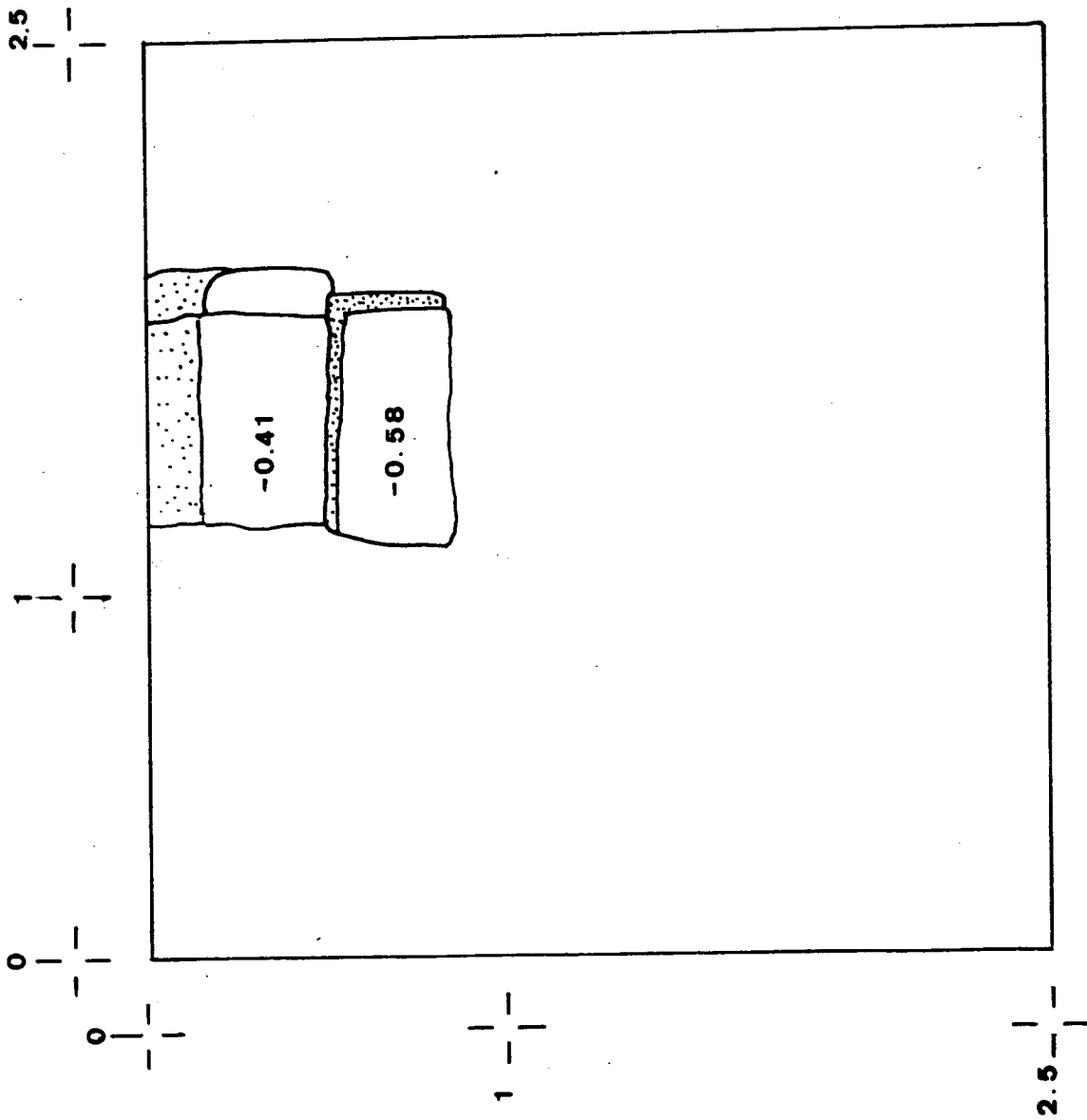
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E.210

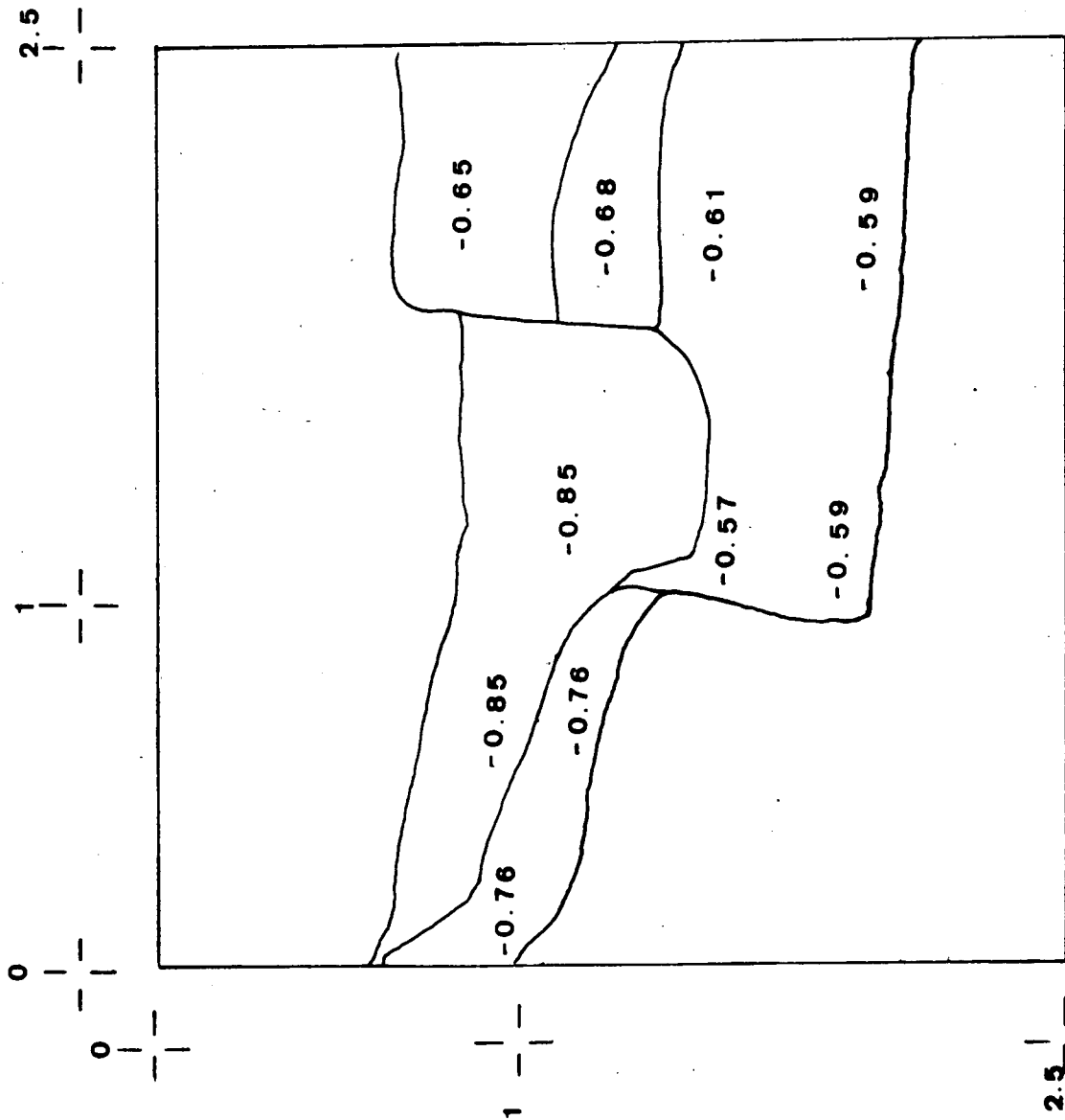
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 UE 211

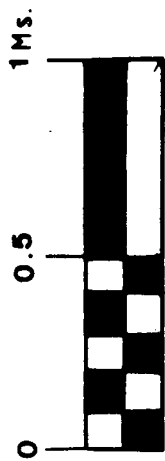
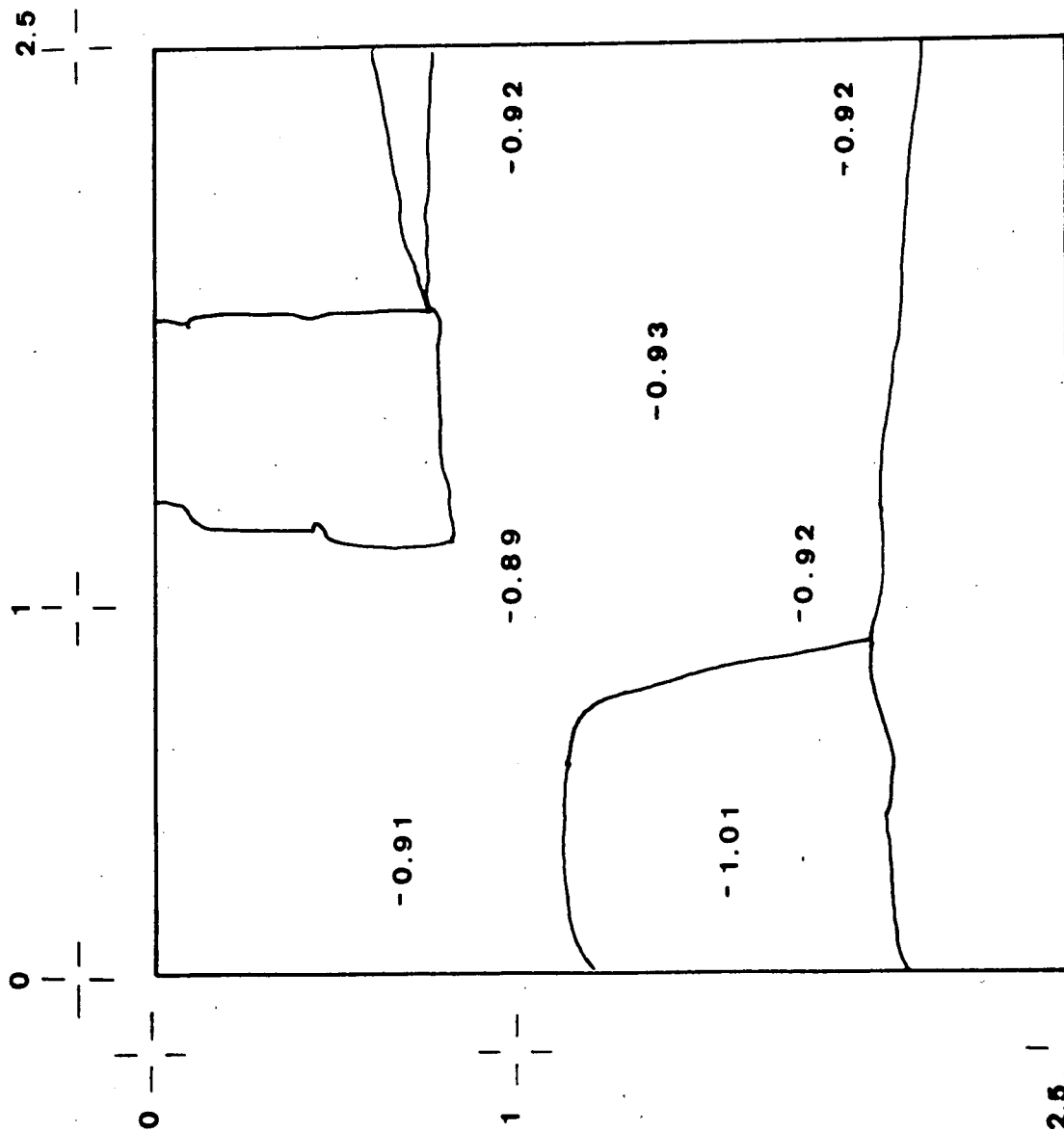
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E. 212

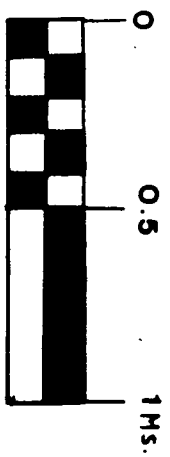
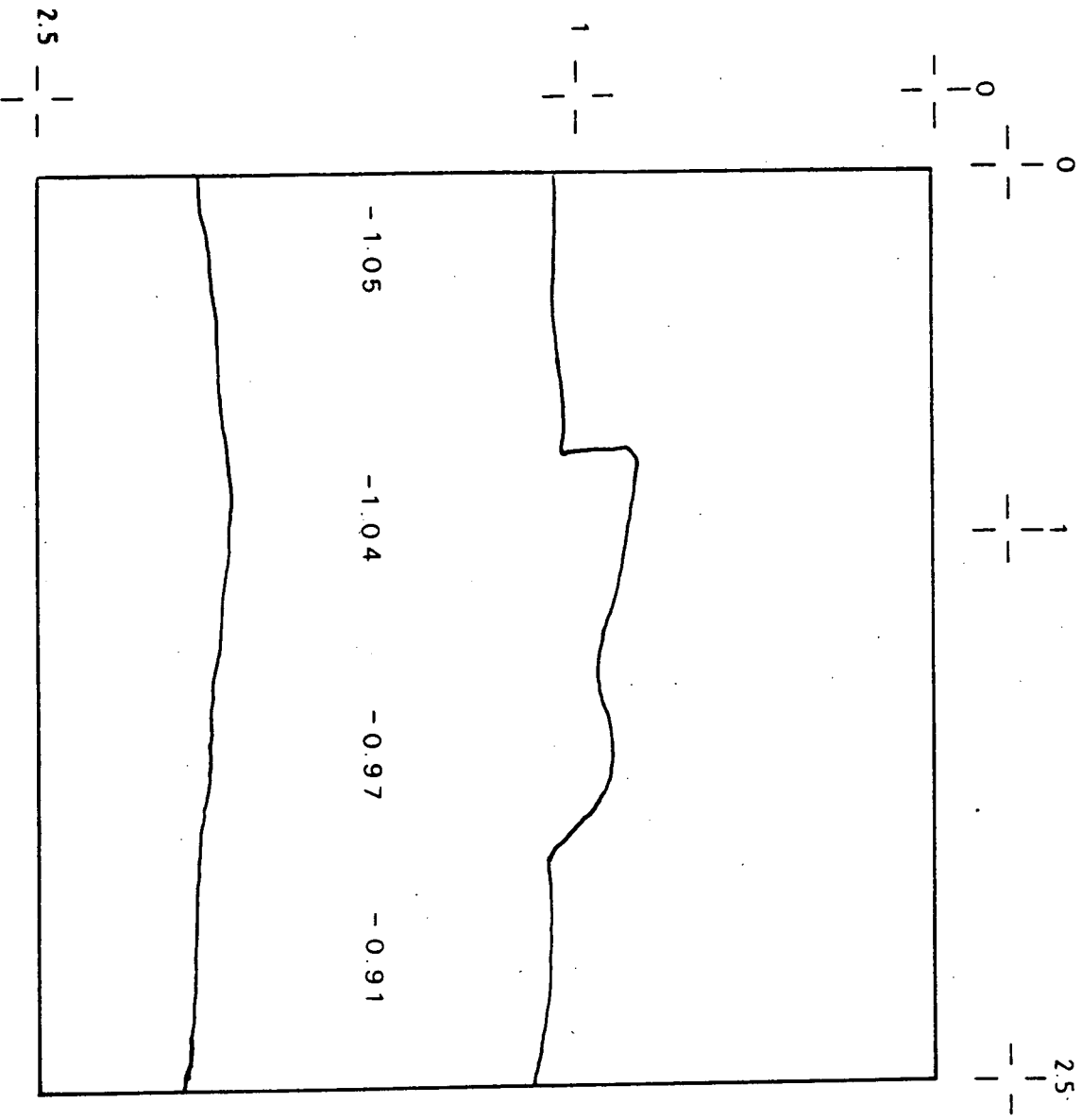
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E.213

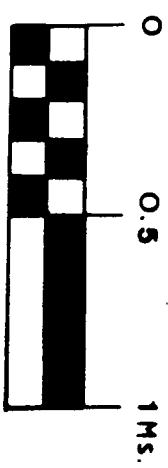
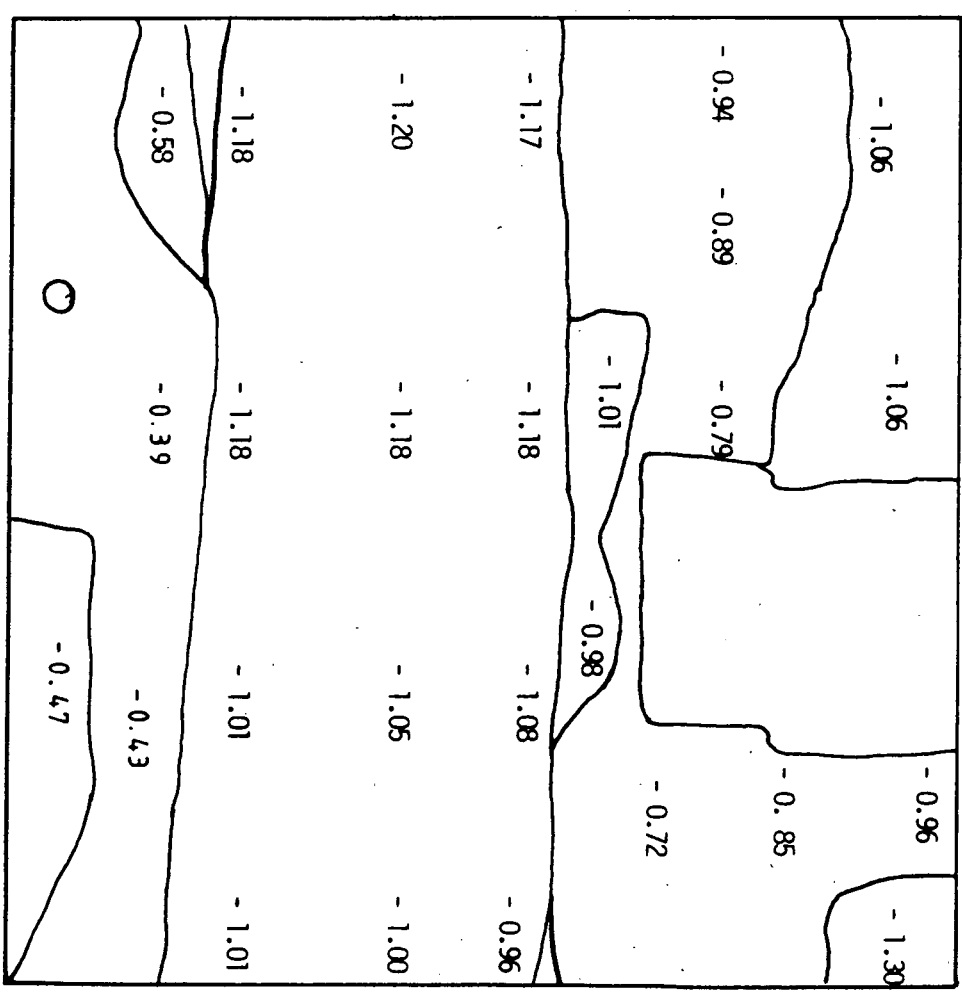
CASTELL DE CALAFELL

CALA 2 U.E. 215

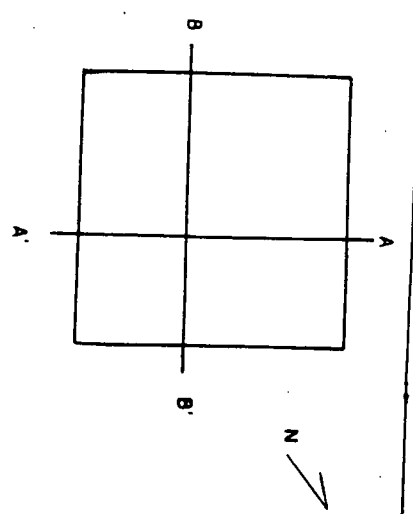
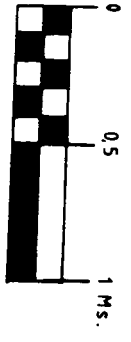
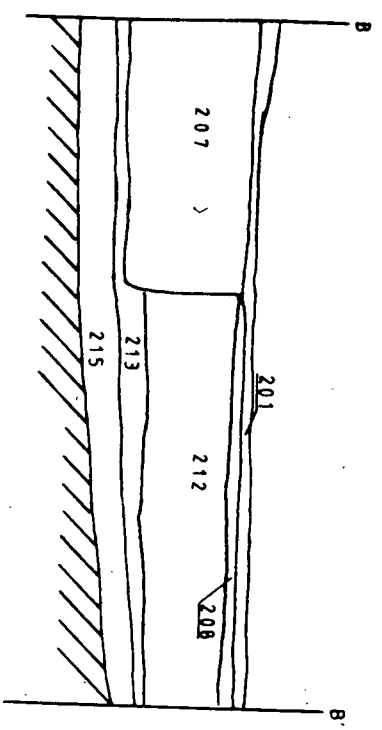
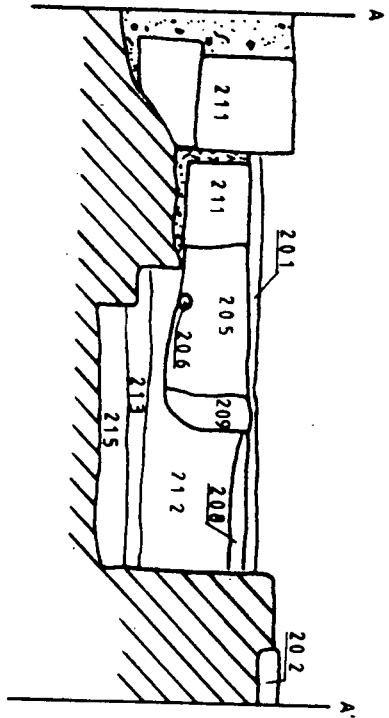

CASTELL DE CALAFELL

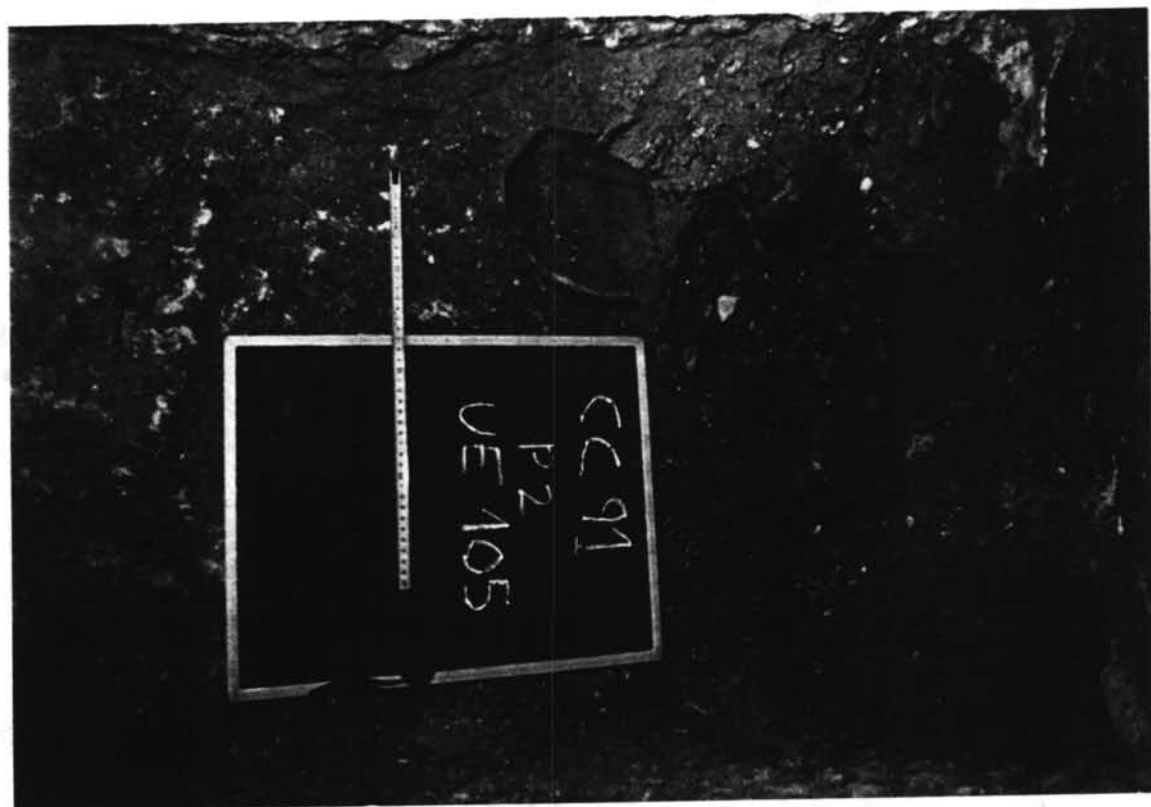
U.E. 216

CASTELL DE CALA FELL
 CALA 2 SECCIONS

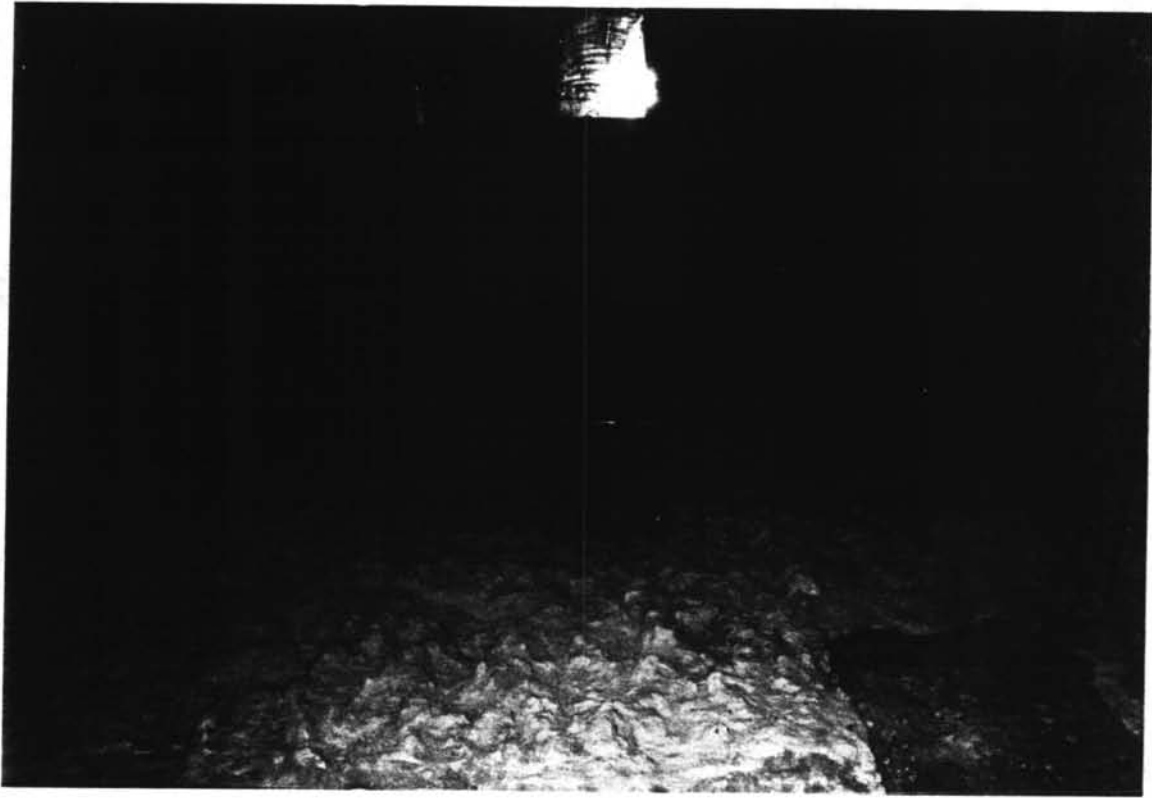
CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer 1990	Manel Güell	Nikon F-401
		- Església del Castell
		- Ossari U.E 105

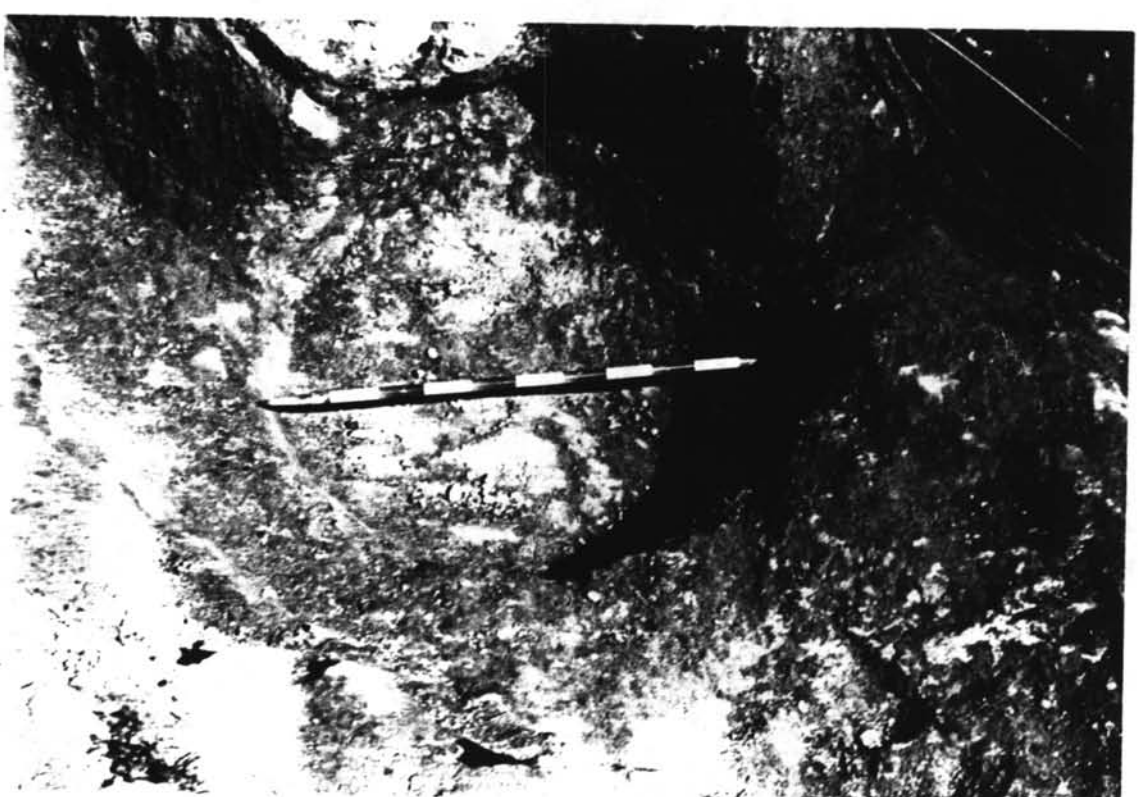
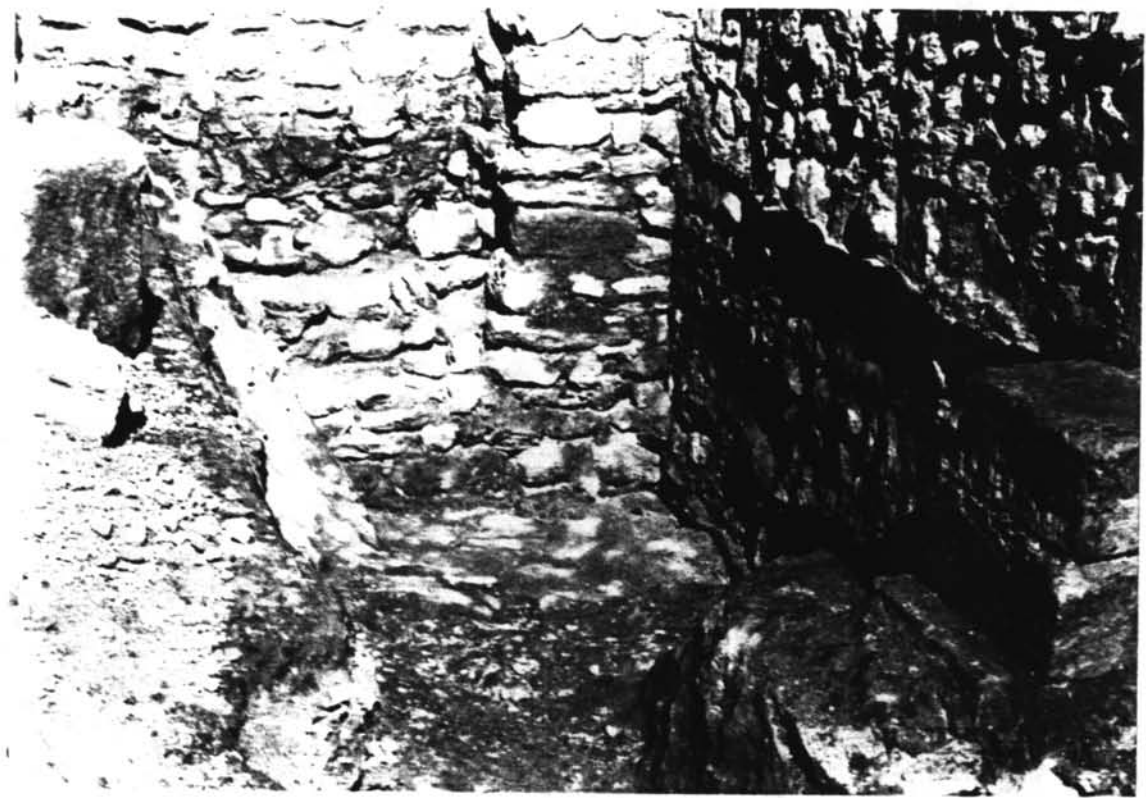
CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer 1990	Manel Güell	Nikon F-401
		Església del Castell
		-Fons de la U.E. 104

CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer 1990	Manel Güell	Nikon F-401
		Església del Castell
		- Roca natural V.E. 106

CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer - 1990	Manel Guell	Nikon F-401
		- Sala gòtica
		1- U.E 312 Contrafort
		2- U.E 610 Sitja

CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer - 1990	Manel Güell	Nikon F-401
		- Sala gòtica
		- Area Excavada. Vista Nord.

CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer 1990	Manel Güell	Nikon F-401
		- Sala gòtica
		- Àrea Excavada . Vista Sud.

CALAFELL	CASTELL DE LA SANTA CREU	
Febrer 1990	Manel Guell	Nikon F-401
		- Sala gòtica
		- Avans inici de l'intervenció

